Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 24 СЕНТЯБРЬ, 1987 ШУ. ★ № 115 (7461). ★ Мах 3 кеп.

Октябра 70 шу дизара накъадолхаш!

ЯХЬА ДНЕВНИК

ЛаьрхIар кхоачашду

Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача шера тIаийца декхараш толамца кхоачашдеш хьайоагIа «Союзавтоматстром» ВНПО опытно - экспериментальни завода коллектив. Производственни таронехи кхоачамехи бизза пайда эцаш хиларах вIаштIехьдаьннад дика толамаш даха.

Духхьал укх бетта хьалхарча шин декадах заданех совгIа 18 эзар сома маьха товарни продукци арахийцай цо.

Кхом бара режим ниiса лелаярахи къахьегама овсарле лакхъярахи арэхийца я планал совгIа мел йола продукци. Таханарча денга заводчанаша кхояьй 12,7 эзар киловатт-сахьат электроэнергин 395 гигакалори йIовхала энергин. Къахьегама овсарле планал 10,8 процент лакхъеннай.

Октябра юбилейна сийленца накъаяхара бригадашта, участкашта, цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хадданза хьалха латташ хьайоагIа радиоаппаратурана наладка ю Г. Егоров керте латта бригада. Цул тIехьа ца юсаш къахьег М. Чибиева кулгалдеча токарийн А. Алехин керте латта штамповщикийн бригадаш.

Цар хIанзчул бутт хьалха кхоачашъяьй шийтталагIча пятилетка хьалхарча шин шера планаш. Уж толамаш даха вIаштIехьдаьннад балха ханах бизза пайда а эцаш хIара смена нормаш 135-140 процент кхоачашъярах. Шоаш хьаеш йола продукци дика а тIехдика а хулийт цу бригадерча наха.

Деша дай бац

ШийтталагIча пятилетка шоллагIча шера доккхий социалистически декхараш тIаийцадар «Чеченингушстройматериалы» яхача объединенена чуйоагIача № 1 йолча гIишлон материалий комбината коллективо. Цхьабакъда, декхараш меттел производственни план а кхоачаш ца еш хьайоагIа комбината коллектив шу доладелча гIоне.

БархI беттан укх бетта 20 дийнахьен дIалаьрхIача ара ца хецаш йиса продукци 117 эзар сома маьха я. Товарни продукци арахецара задани 97,8 процент мара кхоачашъяьяц комбинато. Цу даькъе тIадиса паччахьалкхен декхар бIаьш эзараш сома маьха да. ПланагIа йоагIачох бархI бетта ара ца хецаш йисай цхьа миллион 300 эзари етта кирпишк.

Арахецача продукцега дIадодар дукха да, паччахьалкхенна пайда бара планови заданеш кхоачашъяьяц. Къахьегама овсарле лакхъяра план 96,4 процент мара хиннаяц. Потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех а гаьнна лоархIаяц комбината коллектив.

Цу дерригней керттера бахьан да наьха къахьегам, царна юкъера социалистически яхь ледара вIаштIехьаькка хилар, балха ханахи, производственни мощностехи эсала пайда эцар.

Цунца цхьана дукха моттигаш я къахьегамеи технологически дисциплина телхаяь а.

ХЬАЛ МЕЛ КХЕДАЬР—ЧУЭЦА

ПОДРЯД—КХАЙ ТIА

Тайп - тайпара бацадаарий культураш — нарсаш, помидораш, хохаш, кабачкеш, кабуц, столови свеклаш, и. кх. дI. — кхееш я «Урожайный» совхоза Шукуев Абуязита кулгалду № 2 йола бригада. Атта хиланзар карара шу бригадана. Хаоттама хьалаша дукха новкъарло йир, халонаш духьалъувттайнр. Цхьабакъда, уж эша а еш, дика хьувкъам кхебе вIаштIехьдаьлар коллектива. ХIана аьлча, «МоллагIча а хаоттама хьалашка — тешпаме хьувкъам» яха девиз шоай балха керте а лаьца, къахьегаш хьайоагIа из. ХIанз бригада лоархIаме декхар—ханнахьен хIама ца дойташи хьал мел кхедаьр чуэцар. ХIьта из дика вIаштIехь а доал. План 480 тонн йолаш паччахьалкхенна дIаяхьийтай 400 тонн томаташ. Помидораш дIахо чуэцаш я. Еррига 600 тонн томаташ дIачуяла лерхI укхаза. Планал тIех 5 тонн кабачкеш ехкай паччахьалкхенга. ТIехкхоачашъе дага ба укхаза кхыйола бацадаарий культураш дIачуялара планаш а.

Бригада стане тхо кхаьчача хана ди делкъенгахьа дерзаш латтар. Бригада членаш чуйина кхай тIа помидораш гулъеш боахкар. Уж хьагулъешшехьа а къестайора: дикагIъяраш цхьаннахьа, вожаш кхычахьа. ХIаьта дикагIйола помидораш чуйола яьшкаш цу сахьате машинаш тIа а еттий торгови сетешка дIахкухь.

Ховш ма дий, гурахьа сомн бацадаараш чуэцача хана юртарча къахьегамхошта гIо де вузашкара, техникумашкара студенташ, ПТУ-шкара дешархой боагIалга. Цудухьа тахан уж боахамий кхашка юртахошца цхьана хьувкъам чуэцаш боахкаш го йиш я. Цхьабакъда, А. Шукуева бригаде тхона вовзар цхьа студент.

— Дерригa а кхашкара балхаш духхьал бригада низаща кхоачашду оаха хIанз. — йоах Шукуев Абуязита. — Коллективе 46 саг ва болх беш. Кхычахьара новкъостал ца эшаш дерригa а оахош хьаду.

Мишта вIаштIехьдоал бригада из гIулакх? Дерригa а дIадоладелар карара шу долалуш коллектив бригадни подряда тIа яьннача хана денз. Бригада леладу 46 гектар лаьтта дIадийкъар гектарникашта. ХIанз хIара болхлочун ше-ший участок я. Цу тIера хьадаьнначоа жоп дур из ва: хьувкъам лакхагIа ме хул лакхлу цун алапи а. Цудухьа бухсоццаш хьахулар дукхагIен дикагIен хилийтара наьха безам тIабахар. Бригадни подряда юкъебоалабир гектарникашта гIулакх деш бола механизатораш а.

Из дерригa лакха хьувкъам кхебара дикагIча оагIорахьара накъадаьлар коллектива гIулакхашта. Ховш ма хиллара, ахканна йокъал латтар вай республике. ХIаьта бацадаарашта чIоагIа ма эший хий. Из ханнахьа дIатохар чIоагIа лоархIаме а да. Дукххача боахамашка хий тохар вIаштIехьдаккха ца а могаш, бацадаараш дайра. Цхьабакъда, из йийсдаланзар вай ювцача бригаде. Агротехнически ханаш ца тилийтар духьа механизатораша лаьрхIар шин сменагIа болх бе. Из бахьан долаш кхашта ханнахьен ма эшшеи хий дIакхачийта низ дIакхаьчар. ХIаьта гектарникаша кхоза оасар дир бацадаарашта. ТIаккха дIаболабир бацадаараш лазарехи зене йолча садоахкача хIамехи лорадара бола къовсам. Агротехнически бокъонаша дIа ма деххара, ший боагIача боарамагIа кхашта юкъейихьар бордосски жидкости кхыйола ядохимикаташи.

Иштта хьалкхебир дика хьувкъам. Бакъда, из хьалкхебар ах гIулакх мара дацар. Коллективо кхетадора хIанз толам баккхар хьувкъам цхьа хIама ца дойташ, дерригa а ханнахьа чуэцарах тийша долга. Цудухьа хIанз дерригa а низаш бригада членаша оарцагIдьахад хьалкхедаьр дерригa а чуэцара: ХIаьта из де а вIаштIехьдоал. Дийнахьара норма 150—200 процент кхоачашъю гектарникаша Я. Яндаровас, С. Шахидовас, З. Мякиевас, Ц. Бетирсхановас, З. Алваевас. Цар хIанзлехьа кхоачашъяьй шоай къаьстта планаш. ХIаране паччахьалкхенна дIачуденнад 20 совгIа тонн бацадаараш.

Дика вIаштIехьдаьхад укхаза наьха къахьегама, быта, салаIара хьалаш. Болхлошта бригадни стане кийчду дIайха, тайп-тайпара чам бола дааpаш. Болхлой делкъийга хIама дуаш багIаш оаха хоза а хеташ зийра цхьа хIама: дулх а теха кийчбаь бIайха кхача биачул тIехьагIа истолаш тIа IотIаоттайир харбазаш, пасташ, комсаши Iажаши. Из дерригa диачул тIехьагIа, истола тIа оттайир йоккха самовар.

...ЧIоагIа чам болаш дар, цар менна шура а теха чай.

Ший тайпара къоастаяьй укхаза молача хин проблема а. Нагахьа санна, кхыча боахамашка из бешкашка чу а детташ гаьннара кхай тIа хьакхахьа дезаш дале, укхаза хий, бригадни стана уллув, лаьтта кIалхара тIадаьккхад. Цудухьа из деззача хана долаши ша санна шийлен да.

«МоллагIча а гIулакха тIа толам баккхар сагах тийша да», — лоархI бригадира А. Шукуева. Из иштта долга Абуязита дуккхаза хайнад ше коллектива кулгалдеча укх итт шера. Цудухьа наьха йоакхо яр, сага фактор лархIар ший балха тIа керттера декхар лоархI цо. ХIаьта гIулакх иштта леладарак цIаккха дехке а ваьннавац.

— ТIадоагIача шера 100 гектар лелае дага да тхо, — яхаш дийцар Абуязита ший планех лаьца тхо къастача хана.

ВIаштIехьдаргдий бригадира ше лаьрхIар кхоачащде? 100 гектар лелае шозза дукхагIа болхлой ма эшаргбий. Майрра ала мегаргда, даргда. ХIана аьлча, укх тIеххьарча шерашка цхьаь цаI болхло дIавахавац бригадера. ХIаьта укхаза балха бахка безам болаш дукха ба. Из кхетадеш а да: лакха алапи, совхозо цIагIа хьачу а дайя хьалу ялат, кIор, дахча, ший техникаца беша доал де новкъостал ду — из дерригa а долаш ва шоллагIча бригада хIара болхло.

Х. ШАДИЕВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) «Урожайный» совхоза № 2 йолча бригада гектарникаш Х. Махмудован Л. Шарипован, бригадира помощник Л. Шахидова.

И. ПЛИЕВА сурт.

Хьажкlий кхашкара репортаж

МАЬЛХА ХЬАЛХАРЧА ЗIАНАРАШЦА

ХIаьтта хьал а баьнна Шамала гув тIа «Iохайнача» маьлха зIанараш бийсан диллача тхирах «мотт» хьекха мара йолаеннаяцар комбайнаш юха а болх бе кийчъяь яьннача хана: селхан сайрийна баьдъерззалца болх а баь кIаьдбенна чубахабар механизатораш шоай комбайний мичахьара, малагIа моттиг «лаз» а ца хьожаш.

ГIадвахар звеньевой Беков Бахьаудин цаI шоллагIчоа тIехьа йолаш ший кхай тIа гIолла цхьатарра низ бола 8 «Херсонец» йолаелча.

Иштта, малх хьалбалалехьа кийчо а йийя дIадоладу ший хIара балха ди Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза хьажкIаш чуэцача комплексни отрядо. Хьувкъам чуэцара юхьиг дIайолаяьй цо кхоалагIча бригадерча Б. Бекова звеной кхай тIара. ЛоархIаме кха да из: «Буковинская» яха фуна лаьрхIа кхеяь гибридни хьажкIаш я уж. Боча хьажкIаш. Хьувкъамга диллача—дукха ялац. Планах Бахьаудин а вацар хIара гектара тIара фуалъяьхача хьажкIий 12 центнер мара яла езаш. ХIаьта а цо 16—17 центнер йолаш чуэц уж. Дайнадац цу подрядни звенос 200 гектар хулача цу кхай тIа дIаьхача ахкана хьийга къа. ТIехьайиса яьннача бIаьстенал а, декъа денача ахкал а котдаьлар цар хьинари Октябра юбилея сийна цар денна доши. Бахьаудин Iуйрийна массарел хьалха воагIа ший кхай тIа, массарел тIехьагIа цIавода.

...Йолх комбайнаш тайжа, нийса. Нокхара мозий мо царна гонахьа хьувз лафетни тележкаш тIехьа йола кадай «Беларусаш». 16 я уж. ТIаьагIача цIеча байракхалгаша белгалбу социалистически яхье хьалхале лелаераш. Уж ба Аушев Iийса, Дахкильгов Мувса, Евкуров Ювсап, Дугиев Мухьмад, Оздоев Руслан. ХIара денна шоаш доаккхача алапена цхьацца тума ахча IотIатохийт цар иштта хьинаре къахьегарца. Нормах 10 тонн мара ца езача царех хIаране 15—20 тонн хьажкIаш дIахьу совхоза центральни хьатта.

Комбайнерашта юкъе а я яхь. Царех нийсса ахаш — 1,5—2 дийнахьа хьега деза къа цхьан дийнахьа хьегаш ба. Хьокхам телар, яхьа сийг сегар коммунист Газиков Мухьмад ва.

— Со акхарех маякаш бе-м гIерт, акхарна лой, — яхаш бегаш бу Мухьмада. — Сона тIехьа ма диса мара яхий аз акхарга.

ТIехьабиса дагабарех вожаш а бац, къаьстта Полонкоев Мувса, Келигов Урусхан, Арсамаков Ахьмад.

Норма кхоачашъе хьалха санна атта дац комбайнерашта. Хьалха — комбайн сихагIа хьакхар котвоалар: гектараш яр керттера лоархIараш, хIанз хьажкIаш лоархI. Цудухьа хьажкIа Iойожий, ца хьонхаш гIадам дагIийсий хьожаш бе беза болх. Дийнахьара норма—20 тонн (хIара комбайна). Вай бийцачар 30—40-нега дIакхоачийт из.

Хьинаре, сутара къахьега безам боагIаргболчча тайпара вIашагIъеллай укхаза хьувкъам чуэцача комплексни отряда организм а (цаI мара яц из еррига совхозе). Мел эшаш дола хIама тIаьръюкъе санна хьалхашка да хьувкъам чуэцаш боахкарашта. Сварка е эзаш моттиг нийслой — сигнал яла мара езац. Кийча ва газосварщик Гаракоев Султангири. Мел эша хIама я цун «Техничка» чу. Оатхал, кхыйола хIама хувца, дIаоттае езаш моттиг нийслой — массахана а комбайнерашта уллув ва механик Гелисханов Хьусен. Из ва отряда начальник а. ХIаьта отряд дIа-хьа мел яхача тIехьара ца йоалаш лелача кухне поварашa Дугиева Тамараси Евкурова Зинаси кийчдаь дулх-хьалтIам, кхыдола дара-м дувца а дезац, къаьстта чам болаш хул из цIелача гуйранарча фега, хозача Iаламе.

2000 гектар хулача кхашка гIолла чакхъяла езаш я из отряд. Йилла ха — 35 ди. Из отряд ше долча хьакхачарга хьежаш «кийчлуш» да Социалистически Къахьегама Турпалхочун Кодзоев Бахьаудина «курача хьажкIий» кха а.

М. ЗАНГИЕВ,
хха собкор.

21 СЕНТЯБРЬ ТIАКХОАЧАШ РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ДОАКЪАР КИЙЧДАРА (ТОННАШ) БАЛХЕХ ЙОЛА

СВОДКА

Районаш	Йол	Сенаж	Ча	Силос	Бацций хьоар	Дерригa (условни бежана лаьрхIа цII. ед. довгIьар)	1986 ш. 21 сентябре Iалацдаьр.
Урус-Мартановски	2745	11820	9420	34522	475	18,9	12,9
Малгобекски	6870	956	8750	29471	—	17,8	18,7
Шалински	8391	1000	12260	44106	428	16,3	10,2
Назрановски	4019	6042	5880	47395	54	14,7	12,6
Ножай-Юртовски	9462	6412	2664	9634	40	14,0	11,8
Надтеречни	11089	5681	15150	39587	368	13,6	12,9
Советски	14240	470	1859	12444	145	13,4	16,2
Гудермесски	6948	5324	9575	20133	—	13,3	11,4
Ачхой-Мартановски	1663	5179	5114	20750	438	13,0	11,9
Веденски	8366	—	3290	13350	—	11,8	12,5
Грозненски	13683	4810	30838	75947	829	11,6	14,3
Сунженски	8418	10296	23484	70732	787	10,4	11,3
Шелковски	25924	—	14628	55255	1024	7,9	7,1
Наурски	13820	708	13710	35372	1229	7,0	9,8
Кхыйола госхозаш	548	210	1030	2500	230	5,0	11,3
Республике гIолла	135884	58906	157652	511198	12047	11,3	11,2

Союзни республикашка гIолла

РОССИ:

«ЮХА А АРХАНГЕЛЬСКИ МУЖГЕЧОХ»

«Модж» — Красная Горка яхача къулбаседехьарча отарашка вахача сага из цIи хIанз Архангельски областа доазонел гаьнна арахьа йовзаш я. Лаьттарча подряда инициатор волча Николай Сивкова дIадоладаьр бе-башха ца хеташ хилац из вовзар цхьаккха а.

Шийна ловчеи ховчеи тайпара ваха вита ахархо яхаш кхайкар «Архангельски мужге» яха телевизионни фильм экрана тIара. Из цкъа дийца Iанзар центральни газеташ шоай оагIонаш тIа. Сивков санна болча, перестройкана юкъе хьинаре дакъа лоацача юртарча къахьегамхоша дIахо а къовсам лоаттабу.

Юстардаьнна Iанзар М. В. Ломоносова цIерагIара драма архангельски театр а. Творчески коллектива заказагIа моттигерча журналиста А. Лыскова пьеса язъяьй, цу тIарча керттерча турпала прототип Николай Сивков а волаш.

Ший лаьттан да волча сага уйла мишта сомайоаккхаргья? Шоаш йитача юрташка нах мишта боалабергба? Цу цхьа моллагIа доацача хаттарий уйла е езаш ба сцена тIара актераш. Царца цхьана — зрителаш а.

В. ГУСЬКОВ,
ТАСС корр.

Архангельск.

УКРАИНА:

МИШТА ЭЦАРГБА ЕТТ

Одесски областа Песчаная яхача юртарча 50 гарггарча саго шоай дезала бюджеташкара цхьа кепиг дIа ца дохийташ, шо-шоай боахаме кхаба дахка доахан ийцад. Из пайдане гIулакх царна даьд Ленина цIерагIча колхоза правлене.

Цун маIан да укх тайпара: безам болчо фермера дахканза-дола шинар дуг, шин шера йолча хана колхоза 2000 килограмм шура а лу. Цул тIехьагIа етт из дIанийшачун доалахьа берз. Бакъда, договарагIа хьалхара ши Iаса колхозага дохка а деза цун, цига кхыйола расчет я — боахаме Iаьсий дозалагIа доагIа ахча лу.

— Хьалха юртарча коашка наггахьа мара доахан дацар, — йоах колхоза председатела И. Племинске. — Бераштa фермера шура къоастае езар. ХIара дезала низ бацар 600—700 сом денна етт эца, хIаьта укхаза ахча а доацаш, продукци лургйола бежан лу. Цул совгIа доакъар а лу. Юххьанца кIезига бар доахан дIайийдераш. Бакъда доахан дIайийдаьрий гIулакх дика долга хайча, дуккхача колхозхоша меттел, хьехархоша а юртарча професси кхыча специалисташа а лаьрхIар шоашта доахан дига.

Иштта доахан дIайийцача нахагара колхоза боахамга кхаьчай 270 тоннал совгIа шура. Ленина цIерагIча колхоза опыт дIайоаржае лаьрхIад Балтски районе.

Г. ВОРОТНЮК,
ТАСС корр.

Балта,
Одесски область.

УЗБЕКИСТАН:

ЗАКАЗЧИКА ДОЛЧА ГIУЛАКХА

Самарканде хьахиннай керда проектни служба «Архпроект» яхача ерригсоюзни объединене филиал. Хаьдда дола заказаш кхоачашдара яьхкача цун бригадаша къахьегарг да керттерча балхах мукъа болча хана самоокупаемоста принципагIа.

— Сенна эшар иштта йола служба, городе кIезига мичай проектни организацеш?

— Яле а, уж тоъаш яц, — йоах филиала директора Н. Черникова. — дуккхача къахьегача коллективаша дIа ма доладаьдий нах чубаха фусамаш хилийтара проблема кхоачашъелга, дукха хьалду индивидуальни цIенош а. Проекташ дукха эш, йолаш йолча организацей кхец заказаш кхоачашде. Оаха хIанзле а хьанийцад уж 60 эзар сома маьха. Из юхьиг мара яц. Оаха увттаергъя скверий, паркай, индивидуальни цIеной, агропрома объектай, кишлакий планировка, гIишлой проекташ.

(ТАСС корр.).

МОЛДАВИ:

АЬХКИ КИЙЧЪЕ СОАЛОЗ

Яхье яьккхача призови моттигах яьннай «Кишиневский завод» яхача объединене ремонти гIишлоши еча цеха коллектив Iана кийчо яра сухал ца барах. Иштта решени яьй предприняте профсоюзни комитето, подразделене кулгалхошта взыскани а кхайкаеш.

Цехашка мух чухьекхаш йIовхораш хиле дукха нах балха ара ца боалалуш цамогаш хулаш дIадахача шерашка хиннача къахьача опытах дика урок хиннай профкома. ХIанз Iанга подразделенеш дикагIа кийчъярга хьожаш конкурс-хьажар де соцам баьб. Активисташа новкъостал дир пайда эцанза йола резерваш йолаялийта. ХIанзе болх бе кийча я йIовхала системаш, дукагIйолча помещеней корашта кизгаш техад, тховнаш тоадаь доалаш латт.

Iа гаьна дац, профсоюзни активисташ гIерт трактораш ерашта йIайха хургйолаш из тIакхачийта. ЗIамига дар а ца зувш дитац тIахьожама общественни посташа. Цу хьакъехьа ледарбарашкара доагIар цIенхаштта хьалех.

Э. ЗАХАРОВ,
ТАСС корр.

Кишинев.

НОВ. А. К. ЗАБИЯКОНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Къахьегамхошта тIема-патриотически кхетам луча хьинаре дакъа лацарахи, ваьча дийнахьа денз 80 шу дизарча дувзаденнеи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Забияко** Александр Кузьмича — пенсионера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 шера 22 сентябрь.

НОВ. М. М. ЦУРОВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР КУЛЬТУРА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Советски кепайоазон даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла **Цуров** Муси Мухтара — Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча кепайоазон тIа паччахьалкхен къайленаш лорaяра йолча управлене вокккхагIволча редактора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 шера 22 сентябрь.

● Парторганизацешка—отчеташи хоржамаши

КЕРТТЕРДАР ДУВЦАНЗАР

Дукха ха яц «Грозтрубопроводстрой» треста чуйоагIа СМУ-1 хьалха латтачарна юкъе хинна. Социалистически яхье толамаш дахарах цун коллективана каст-каста сийлен грамоташ, премеш телаш ха яр. ДIахо а толамаш доахаш дIагIоргья, аьнна, хетар из. Цхьабакъда, кердача пятилетке хьалха ший хинна позицеш дIа а хецаш, тIехьашкахьа яьлар управлене коллектив. 1986 шера гIишлонхоша генподрядагIа болх бара план 99 процент мара кхоачашйинзар, укх шера 8 бетта кхы а лохагIа ба из хьокхам — 90,6 процент. Оттаьяча хана дIа ца луш йисай химреагентий склад.

Фу бахьан да управлени тIехьайнсара?

Цох дийцар СМУ-1 юххьанцарча партийни организаце отчетно-хоржамий собране. Доклад яьча партбюро секретара А. Идигова белгалдаьхар балха тIа дола кхоачамбоацараш. Субподрядчиккий бехках дукха дисад ца деш. Цкъа даь даьннар, шозлагIа де дезаш моттигаш хул. Масала, пионерски лагерь хьалъеш штукатурни балхаш даьчул тIехьагIа ленаш а дохадеш электропроводка чуйилла эттар Краснодарски СМУ-4 электрикаш.

Болх дIабодац Iалашон а гIишлон механизаци еча управлене а шоаш де декхарийла бар ца дар бахьан долаш. Эшача боараме а ший ханнахьа а хьакхачац СМУ-1 гIишлон материалаш, техника.

— Цхьа бутт бахабац треста УПТК-ас поставкаш юкъагIа ца йоахаш, — аьлар собране къамаьл деш СМУ-1 начальника В. Хрюкина. Цхьайолча хана механизаце болхлоша массехк кIира доаккх объекташка бIарга ца гуш. Дукха дийцад цох. Управлене начальника дош лу болх тоабергба, аьле, цхьабакъда хувцалуш хIама дац. ГIишлонхой сихбенна боахк пусковой объект — пионерлагерь хьалъяьякккха гIерташ, хIаьта площадка тIа тахан а яц бульдозер е экскаватор.

Доклада тIа укх тайпара масал доаладир. Цхьа объект хьалъеш шоаш яьккха траншей дIакъовла ца туташ дIабахар механизатораш. Из болх бе безаш хилар СМУ-1 болхлой, цхьабакъда, алапи-м къа ца хьийгачарга кхаьчар — УМС болхлошка.

Дукха ха йоаццаш управлене вIашагIъеллай керда комплексни бригада. Хетар болх хIанз мукъагIа дикагIа дIагIорг ма бий, аьнна. Цох а хIама хиланзар. Iалашон отдела маганзар эшача боараме гIишлон материалаш лоаттае.

— Тха бригаде 70 гаргга саг ва, цхьабакъда, массанена а хьабе болх-м бац. Шоана мел эш шлак хьатIаяхьаргья, — аьнидар тхога, цхьа машин янзар, — лхаш, леткъар бригадир Ю. Толдиев. Иштта болх бой, объект ханахьа дIалургьяц.

СМУ-1 кулгалхоша де дезар шоаш а даьдац. Цох дийцар собране коммуниста Т. Холухаева.

— Ца ховр дIахатта цхьайолча хана участке коравагIац е мастер а е прораб а. Балха дIабаха нах столове хьабоалабе транспорт яц, гIаш дIа-хьа ухаш дукха ха йоаю, — аьлар цо.

Цу тайпара хIамаш-м хьалха а нийслуш хиннад укхаза, хIаьта а план кхоачашъеш хьаенай управлени. Уж дий-хьогI керттера бахьанаш? ХьагучогIа партбюро секретарь бакълувра. Цо аьлар:

— Проблемаш къестаеча хьалха а яьнна, дIаотта мегадац партийни организацена. ХIанз долча хьалий принципиальни мах а баьбац, хIарапегара доагтIар хьа а дехаш, тIехьадисар дIадаккхара оарцагIъьяьккхаяц цо коллектив.

— Партбюро хоадам болла болх беш хиннаяц. Цхьаболчарна хет партвзносаш хьаслча, партсобране хьавена ваьгIача гIулакх доалаш санна, — аьлар докладчико. Укхаза бехке массава а ва, эггара хьалха со се а волаш.

Хетаргахьа, мехка чакхйоаккхаш латта перестройка СМУ-1 партийни организаце дIайолаеннай а, ала йиш яц. Парте тахан дIадехар-м массанахва порядоки дисциплинен хилар Iалашделга, беррига а партийни болх тоабелга ма дий.

Партбюро балха тIа дола кхоачамбоацарех, уж дIадахара наькъех докладчико дувцаргда, аьнна, хетар. Из динзар. Бехке ва со аьлча гIулакх доалаш санна хийтар Идиговна. Фу деш хиннай парторганизаци болх тоабара, наькъа хьнар айдара? Малав ледарло лелаярах бехктокхаме эза? Цох хIама аланзар.

Доклада тIа я событеш, факташ, цифраш, цхьаболча наькха цIераш йоахар. ХIаьта а дувцаш дола къамаьл хоадам боллаш дацар: «тIахьожам лоаттабе беза», «массайолча отделаша хьнаре позици лаца еза», «массане а низ тIабахийта беза перестройка сихъяра», и. д.

Дувцарах эргалонаш юлургьяц, нагахьа санна практически гIулакхаш деле, аьнна, белгалдаьккхад КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленуме. Юххьанцара партийни организаци коллектива тIум я, из я массанахьа хьалха латта езар. ХIанз хьагучогIа тахан из укхаза долаш дац.

Дувцанзар докладчико партсобранеш мишта кийчъю, уж мишта чакхйоах. Хоам беча хьисапе аьлар: шин шера 17 партсобрани хиннай. Фуд цига дийцар, царех фу пайда баьннаб, коммунисташта хьалхашка уттадаьраш малагIа дешаш да? Цох ца дувцаш дисар. Отчет еча юкъагIа кIезига ладийгIар коммуниста устави декхараш кхоачашдарах. Администраце беча балха тIахьожам лоаттабара партийни организацена еннача бокъонех пайда ийбац. Доклада тIа белгалбаханзар дика болх бераш, тIехьабусараш. Ца ховш нийсденна хIама да, ала, йиш яц цох, хIана аьлча партбюро секретара кулгалдеш йола участок а тIехьаюсачарех цаI я. А. Идигов начальник волча участка 8 бетта план 60 процент мара кхоачашъяьяц.

Ма дарра аьлча, собрани хьалха санна къаьнарча тайпара чакхъяьлар. Каст-каста председатела ду хаттараш хозар: «Къамаьл дувца безам болаш малав? Ха ма йоае!». Хьалхехьа а кийчбаьраш а бацар хайра оаз йоагIаш. Каьхат бе а делла, къамаьл де хьалгIетгар халкъа тIахьожама группа председатель Н. Краснощекова. Цхьабакъда ладувгIаш баьгIачарна ца ховш дисар фу карагIдаьннад тIахьожамхошта, болх тоабара фу де лерхI. ДукхагIа теркам тIабахийта дийцар цо халкъа тIахьожамхошта хьалхашка латтача декхарех. Собране къамаьл дир профкома председатела Т. Григорьяна, управлене начальника В. Хрюкина, бригадира Ю. Толдиева, болхлочо Т. Холухаева. Цхьабакъда, цар дувцача къамьлаца кIезига яр критика а самокритика а, анализ йинзар партбюро балха, тIехьабисар дIадаккхара де дезар белгалдаккханзар. Управлене начальника аьлар беррига низ тIабохийтаргба болх тоабара. Цу гIулакха де дезар фуд? Цох хоадам боллаш аланзар цо а. Цхьабакъда, аьлча бакъахьа-м дар. Болх тоабара кулгалхоша де лерхIар фуд ховш хила беза коммунисташ.

Къамаьл чакхдоаллаш хIаране иштта вывод йора: «Партбюро болх удовлетворительно лархIа беза» — партийни болх во лархIа йиш яц, яхаш, дукхача хана денз дувцаш хьаденар тахан а тIехьа дIадаьннадац укхаза.

Собране кIезига дакъа лаьцар треста викалаша. ХIана? СМУ-1 дола кхоачамбоацараш дIадоахалга, дукхагIча даькъе, тийша ма дий лакхехьа латтача организаце новкъостал дарах.

Партийни собране дакъа а лаьцар, къамаьл а дир НГIАССР Министрий Совета председатела М. А. Керимова.

В. ДИДИГОВ.

Кердача дешара шера—кийчо

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически просвещене ЦIагIа хиннача республикански совещане дакъа лоацаш бар предприятей парткомий, КПСС райкомий, горкомий политически просвещене кабинетий заведующеш. Совещане доклад йир парте обкома политически просвещене ЦIен заведующе Л. Белоглазовас. Цо дийцар дукха ха йоаццаш хиннача КПСС обкомий, крайкомий, союзни республикай партей ЦК политически просвещене ЦIеной заведующей ерригсоюзни совещане итогех. Совещане еннача рекомендацешка хьежжа кердача дешара шера де дезар белгалдаьккхар.

Анализ йир республикански курсашка пропагандистски курсаш кийчъяра. Политически а экономически а дешара школашка, семинарашка дешара процесса методически Iалашо яра хоадам болла декхараш оттадир.

Политически просвещене ЦIен методически совета заседане дийцар организационни дешаш, 1987—1988 дешара шера кийчо яра КПСС Наурски райкомо дечох.

Чакхъяьннай пропагандистий районни семинарий секцей кулгалхой кхаь дийнахьа хинна республикански курсаш. Укхаза йийшай лекцеш: «КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума решенеш — экономикана доал дара овлангара денз хувцара хоадам болла программа», «Советски общества духовни прогресс», «Мохк социально-экономически дегIаухалга сихдар — КПСС стратегически лини», «Пропагандистски говзал эргаьккха тоаяра наькъаш», кхыяраш. Лекцеш йийшар партийни болхлоша, вузай Iилманхоша.

Политически, экономически образоване системе хьалхара заняти чакхъяккхара методически рекомендацеш елар. Хьалхарча заняте тема я: «Практически гIулакхашца кIоаргъе перестройка».

Курсашка хилар семинарски а практически а занятеш, дIайовзийтар секцей кулгалхой дикагIйола опыт, кердача политически литература обмен йир.

Л. КОДЗОЕВА,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически просвещене ЦIен заведующе заместитель, экономически Iилмай кандидат.

Астраханскi газови комплекса хьалхарча очереда тIа даггара тайп-тайпара балхаш деш ба. Цхьан ханна укхаза газ чакхйоаккхаш, товарни продукци арахецаш, газ чакхйоаккха чоалхане технологически оборудовани дIанийсъеш ба. ХIанзле дикка доккхача боарамашка коача чIоагIа сера арахец, потребителашка товарни газ дIаухийт.

СУРТА ТIА: газ чакхйоахача завода диспетчерске.
Э. КОТЛЯКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДЕГIААХАРА НАЬКЪАГIА!

Урус-Мартановски район

ХАНО ДIАДЕХАРАШКА ХЬЕЖЖА

КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленуме белгалдаьккхар моттигерча партийни, советски, боахама организаша хьнаре болх ца бича деш латта хувцамаш чакхдала йиш йоацилга.

Перестройка юстара ца латтача вахаре наьха уйлашка хулаш латтача хувцамел тIехьа ца йисара парте райкомо хоадамболлаш дийцай ший балха стили методаши.

Района коммунисташен къахьегамхошен йизза хьал а лоац, тIа-тIа хьинарегIа юкъеболхаш а латт перестройкан дегIаахар сихдарен процессана. Вай тIа-тIа дукхагIа дIадех, тIехьа а ца тетташ, хьалхашка латта проблемаш къестаелга.

Къахьегамцара, шоай производственни декхараш кхоачашдара хьакъехьа хувцалуш латта наьха отношенеш — района экономике хулаш латтача процессашта политически оценка ялара керттерда да.

ШийтталагIча пятилетка хьалхарча шера баьча балха итогаш еча хана нахаца хоадам боллаш баьча балхах хьалхара хьахинпараш тхона ходелар. Района экономика керттера дакъа лоархIаш долча юрта боахаме ялат кийчдара 1986 шера план 109 процент кхоачашйир, баьцадаарий план — 122 процент, сомий яр — 124 процент, дулха задани 101 процент, шура дIаллара план толамца кхоачашйир, фуий яр — 145 процент. Ерригача совхозаша пайда а луш болх бир, беррига баь пайда дIалаьрхIача кхо миллиони 894 эзари сом ба.

Товарни продукци арахецарен из маьхалъяккхарен шера планаш толамца кхоачашъяьй районерча промышленни предприятеша а. Заданел совгIа маьхалъяьккхар из 407 эзар гаргга сома маьха. ДIадахача шера пайда ийцар 7 миллион 983 эзар сома маьхерча капитальни вложенеех. Бувзама, бытовой гIулакхаш деча предприятеша наха гIулакхаш дара планаш а толаме кхоачашъяьй.

Цу шера карагIдийннараш кхы тIа а чIоагIду укх юбилейни шера. Дулх, шура, тха, фуаш кийчдара хьалхарча ах шера план толамца кхоачашъяьй. Производственни программа толамца кхоачашъяьй районерча промышленносто, гIишлон, бувзама, бытовой гIулакхаш деча организацеша.

Къаьнача бустамех дIалаьрхIача района экономикера гIулакхаш дикка тоаденнад. Цхьабакъда, тхона тIа-тIа къаьгтагIа гуш да партийни комитеташа, организацеша къахьегама коллективашта кулгалделга «Коллективни зачета» ларда тIа чакхдоахаш хилча — из да районага план кхоачашъяйтара дукхагIа дукъ тIалаташ йолча чIоагIагIча предприятешта организацештен деш дар ца лоархIалга, «середнякаш» ца зувлга, даь доацар тIехьаюсача предприятешта даьд яхаш дIахьожаделга.

Бокъалдар аьлча, районе хьаяь производственни потенциал кIезига яц. Масала, укх тIеххьарча пхе шера юртбоахама гIулакхашта лаьрхIа йола керттера фондаш 13,8 миллион сома маьха дегIаяьхкай юртбоахама кхашка хIара бIаь гектара дIалаьрхIача энергеца Iалашо елга 211 говра-низага кхоачаш да. Хьанийцай юртбоахама дукха техника, оборудовани, минеральни удобрени. Керда хьал а яьй, реконструкци а яьй хьайбай помещенешта, дукха балхаш даьд доакъара база чIоагIъяра. Промышленность дегIайоалаяра цу юкъа дIадахийтад 330 эзар сом, бувзаме — 780 эзар сом, торговле — 320, бытовой гIулакхаш деча — 60, унахцIено лораеча — цхьа миллиони 146 эзари сом, халкъа образоване — кхо миллиони 300 эзари сом, культура — ши миллиони 280 эзари сом. Цхьабакъда, йолаш йолча йоккхийча таронех пайда ийбара даькъе цунах кхоачамбаь Iе йиш йолаш дац тхо. АргIана йолча пленума кийчо еча хана парте районни комитето яьча анализо къаьгга хьахьекхар хувцамаш массанахьа цхьатарра деш ца хилар, шоаш деш дар хано дIадеххача тайпара ца деш, хувцамех кхераш, каралаьцача цхьан наькъаца болх дIахьош, къаьнача Iаьдалага дог-уйла а долаш, моттигаш нийслуш хилар. Цунах лаьца хоадамболлаш къамаьл хилар.

Къахьегама коллективай балха эффективноста влияни еча факторех лоархIамечарех цаI я сага фактор. Цунга хьнарегIа дакъа лацийта низ кхоачаргбац къахьегамен бытен хьалаш тоадарца, къахьегамхоша дIадехараши цар хьашташи Iалашдарца, цар унахцIенон ма могга чIоагIа йоакхо ярца мара.

Къамаьлаца а доацаш, духхьал гIулакхаца из никъ а лаьца наьха йоакхо еши цар хьашташ кхоачашдеши болх беш ба райпищекомбината кулгалхой. Лоацца аьлча, бIубенна перестройка еш ба уж. Лоацчача хана комбинато хьалйир шоай столови, къахьегамхошта лаьрхIа йола клуб. Шоай низаца хьабир гIонна бола боахам, из а дир комбината болхлошта эшараш Iалашдара. Цунца цхьана лакхача боараме я укхаза партийни дисциплина, къахьегама коллективашкарча гIулакхий хьакъехьа коммунисташкара - специалисташкара доагIар дукхагIа хьадех.

Социально-культурни сфера материальни база дегIайоалаяра юхейиса ресурсаш мара дIа ца хьежаеш дукха ха йоаццаш хинна принцип дагараялийта йиш яц. Из Iаткъар дегIаухилга сихдара темпашта, экономически даькъе дегIаахара, шоай къахьегамах хьаулачун хьакъехьарча наьха хьашташта, дисциплинана, наьха вахара кхы дукккхача оагIонашта. 1986 шера госкапвложене чотагIа хьалдир 1590 квадратни метр наха чубаха цIенош. ХIаьта ерригача цхьайтталагIча пятилетке хьалдаьраш 2000 квадратни метр мара дацар. Района дукхача юрташка хьалъяьй тиказ, ши амбулатори, культура ЦIа, дехкад наькъаш.

Кхоачамболаш дий-теш из? КарагIдаьнначох кхоачамбаь тахан Iийча, районерча бIаьш, эзараш болча наха хьийга къа зехьа довра. Цунах тхо тешадеш гIулакх хилар райцентре бахача нахаца тхо вIашагIкхийттача. Дийцар къоастаде дезача дешаех. Халкъо чIоагIа къоабалъяь тIанийца йола перестройка дика дIайолаяьй оаха. ТIа-тIа низ болаш йоагIа из, экономике, наьха сакхетамера къаьнача IаьдалагIа къахьегилга дIадоалаш латт. Къестаде деза дешаш дукха да, дукхача шерашка хьаIайна да уж. Цхьан-шин шера яхар санна къоастадаь даргдолаш дац уж.

Укх пятилеткагIа декхараш тIаэцар а кердача хьнсапе дир оаха. Планаш, хьалха санна, тIера Iа а ца телаш, къахьегама коллективаша шоаш къоастайир. Цудухьа къоастаянза йола проблемаш, пайда эцанза йола таронаш ювцача хана хьнарегIа дакъа лаца болабелар нах. Цудухьа укх пятилеткагIа белгалъяьккха план йизза кхоачашйича къахьегама овсарле 12 процент лакхлургья, промышленносте арахеца продукци цкъан ахаззен дукхагIа хургья хIара гектара тIара чудахьа ялат кхоалагIа дакъа хIана дац аьнна тIакхетаргда, дукхагIа хургья хьайбай продукци а.

Къаьнача IаьдалагIа къахьегача тIара бовла а ца луш, перестройка процесс тIехьашка теттараш а нийслу. Шоаш перестройкана тIехьа болаш санна доккхий къамаьлаш а деш, гIулакхаща из чакх ца доаккхараш а — уж санна бараш ханнахьа бовза хьож, перестройка яра даькъе уж нийсача новкъа баха хьож тхо. Нагахьа санна, цул тIехьагIа а цар гIулакхаш тоа ца лой, балха тIара мукъабоалийт оаха уж санна бола кулгалхой, специалисташ. Иштта балха тIара мукъабовлийтар «Труд» яхача совхоза директор В. Б. Бетельмурзаев, юртсоветий председателаш Ш. Мачигов, М. М. Магомадов, райпо председатела заместитель И. Эзерханов.

Укх тIеххьарча шерашка нах чIоагIа леткъ района унахцIено лораяра болча балха. Лечкъаде а ца дезаш цу отрасла къахьегамхоша во болх бу. Денгара денга дукхагIа хул лораша во болх бу яхаш партийни советски органашка уха жалобаш. Лорий коллективера моральни климат а дика яц, тIа-тIа дукхагIа хулаш латт уж шоайла леткъилга. Шийна критика йича центральни районни больница керттерча лора М. Берсанова дош делар больницера гIулакхаш тоадергда, аьнна. Цунах тийша а тийша, нийсденна кхоачамбоацараш дIадахара ха елар. Болх тоабара даькъе хувцаденна хIама хиланзар, из тоабара де лаьрхIа хIама а дацар.

Партийни организацех аьлча, цига мел нийслуш дола кхоачамбоацараш ловш яр из, цхьабола коммунисташ М. Берсанова га доахаш а бар. Коммунисташ принципиальность йоацаш хилар чIоагIа Iеткъар коллектива балха тIа. Балха тIа нийслу кхоачамбоацараш дIадахара гIо данзар М. Расуев керте латтача партбюрос.

Парте райкомо балха тIара мукъавалийтар керттера лор М. Берсанов. Коммунистий собране иштта партбюро секретара декхарех мукъавалийтар М. Расуев а.

Дукха ха йоаццаш чакхъяьнача парте райкома пленум кийчъеча а из чакхйоаккхача а хьнаре дакъа лаьцар парте райкома дукхача членашен кандидаташен. Партийни боахама балха тIа шешийна дича бакъахьа хетарех дийцар хIаране. Районерча берригача коммунисташта хьалхагIе а йовзийтар парте райкома бюро доклада тезисаш, кердача хьнсапе дIаболабаь болх ца зувш бисанзар коммунисташа. Пленуме къамаьлаш даьраша чIоагIа ира а партийни принципиальность йолаш а критика йир кхоачамбоацарашта, уж дIадахара дола наькъаш белгалдаьхар.

Партийни решенеш чакхйоахача хIара коммуниста хьнаре дакъа лоацилга хьадех. Масала, парте райкома пленуме ладийгIар райкома члена, «Урус-Мартановский» совхоза директора А. А. Магомадова отчетага. КПСС райкома бюро соцам кхоачашбара даькъе эсала болх барах, хьайбай боахаме бригадни подряд юкъейоалаелга эсала леларах цIенхаштта критика йир цунна.

Вахаро ше тIахьехаш да подряд юкъейоалаелга, къахьегам вIаштIехьбаккхара керда форма беркате хилар хьахьокх. Из юкъейоалаьча коллективашка лакхагIа я къахьегама овсарле, дарегIа я продукци, чIсагIагIа я къахьегама дисциплина.

Таханарча хано дIа ма дехара производствана кулгалделга эргадаьккха тоалургдола нах болаш ба хIара боахаме. Цхьабакъда, царех дукхагIа теша веза. ТIаккха гIулакх дикагIа дIадода. Царех лаьца дукха масалаш доаладе йиш я. Хьазцаргья вай «Солнечный» яха совхоз. Ши шу хьалха баьцадаараш кхедераша дирекцегара дехар дир дезала подрядагIа къахьега бокъо ялари шоашта лаьтта тIачIоагIдари делга. Духхьашха уж массехк саг мара вацар. ХIанз дезала подрядагIа къахьегараша хьалкхедеш да дерригa баьцадаараш. Совхоза цаI-ахн шиъи план лу цар. ХIаьта сезонагIа хIаране 3—3,5 эзар сом алапи эц. Из санна къахьега йолаеннай районерча кхыча совхозий коллективаш а.

БIарчча район хьанийцача къамаблашкара гIулакхашка баьннаб къахьегамхой. Цар доккхий декхараш тIанийцад Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача юбилейна сийленца накъбабахара. ХIара ди хьинареча къахьегамца белгала а доаккхаш накъаболх уж цу юбилейна. Перестройках практически хьахулаш дараш гуш да. Уж чIоагI а деш, дIахо дегIаккхувлар тха декхар да.

В. САГАЕВ,
КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхара секретарь.

Мичурина цIерагIча совхоза цхьоалагIча шурийтоварни ферме дика хьохкхамаш хиларца белгала я доярка Басханова Лилихан.

Цо хIара ше беттача Iаттагара дIабахача бархI бетта 1375 килограмм шура яьккхай планагIа йоагIар 1238 килограмм йолаш.

Сийлахь-боккхача Октябра юбилейга шийтталагIча пятилетка хьалхарча шин шера план кхоачашъе социалистически декхар тIанийцад хьаьналча къахьегамхочо.

ДикагIа йола соми баьцадаараши кхеду бригада я Мичурина цIерагIча совхозе Бибулатов Абуязит керте латтар.

30 гектар лаьтта дIалоацаш я цу бригада соми беш. ХIара гектара тIара план 400 тонн йолаш 450 тонн Iажаш чуэц коллективо.

Укх шера кхы тIа а 30 гектара тIа шекара свекла хьалкхееш я бригада. Цо декхар тIанийцад хIара гектара тIара 250 центнерал кIезигагIа йоацаш из культура чуэца. ХIаьта план 235 центнер я.

СУРТАШ ТIА: 1. Л. Басханова; 2. Болхло Умарова Марети бригадир А. Бибулатови Iажашка хьожаш ба.
С. ЮСУПОВА сурташ.

ДУКХ ЕИ ДИК ЕИ

«Сельхозхимия» РПО мехотряда бехктокхаме ха я хIанзара яр — хургболча хьувкъама лаьрхIа дола лаьтта кийчдеш я из. Укх деношка хьинар кхо ца деш къахьегаш хилар мехотряда болхлой «Солнечный» яхача совхоза кхашка органически удобренеш товсаш, «Горец» яхача совхозе ялат дIаде кийчдаьча кхашка известковани еш. Мехотряда беча балхах лаьца шийга даьча хаттара жоп а луш, цун начальника аьлар:

— Тха отряда механизатораша шерра социалистически яхь йоаржаяй Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача юбилейна накъабахара. Тха девиз я «Темпаши дикали» яхаш. Царга хьежжа итогаш а ю социалистически яхье даьхача толамий.

ХIанз известковани еча яьржача яхье хьалха латт механизатораш С.-М. Керимов, Л. Багаев, М. Заурбеков, хIаьта органически удобренеш ехкача яхье хьалха латт З. Эльснукаев, А.-Р. Абубакаров, кхыбараш.

С.-М. ИСАРАЕВ.

Книжкаш дешарий диспуташ

Кагирхошта Iилман-материалистически атеистически кхетам балара кIоарга чулоацам болаш дукха болх бу районни центральни библиотека болхлоша. ЛаьрхIа йолча планагIа цу дешаех лаьца хан-ханнахьа укхаза еш лекцеш, беседаш, книжкаш дешарий конференцеш ю. Цу гIулакха эша литература дола уголок а дика кийчъяьй укхаза.

Дукха ха йоаццаш библиотека читальни зале хилар «Тамашийна хIамаш» яха диспут. Книжкаш дешараш болча венавар лор У. Бакаев. «Хьежача наха дувцачоа духьала я медицина» яха доклад йир цо. Диспуте дакъа лоацараштa дукха сакъердаме а пайдане а а хIамаш довзийташ къамаьл дир М. Хахаевас, Н. Ампукаевас. Дукха хаттараш дир, жопаш тийлар, цхьадолча дешаех лаьца чIоагIа къийсар.

АргIанара цу тайпара диспут хургья районни центральни библиотеке укх шера 29 сентябре. «Iалама тамашийна хIамаш» яхаш я цун тема.

А. ИЦЛАЕВ,
«Ленинская правда» яхача районни газета болхло.

Планаш—ханал хьалха

Доакъар дукхагIа хилийтаран из дикагIа кийчдаран хетаьча республикански яхье хьалхалаттарех цаI я «Урус-Мартановский» совхоза коллектив. ХIара кхоабача бежана дIалаьрхIача укхаза кийчъяьр я 22,7 центнер доакъара единица.

ЦIаккха ца хьийгача тайпара дика къахьийгад укх шера совхозерча доакъар кийчдераша. Сентябрь бутт болабеннача деношка из кийчдара шера планаш тIехкхоачашъярах рапорт делар цар. 280 тонн дикача аьлах аргIаш даьд. ЛаьрхIа хиначул кхозза дукхагIа сенаж еллай. ПланагIа лаьрхIачул шозза дукхагIа кийчдаьд ча. ЙоагIачул 622 тонн дукха гIа еллай силос. Доакъар кийчдара балхаш хIанз а сацийтадац. Цхьан шереи ах шерен тоъал из кийчде лерхI совхоза болхлоша.

160 гектара тIара люцерна хьакха йолаьй. Буц дика хиннай. Цу кхай тIара мел яьккха йол шера планал совгIа хургья. Ха дика оттарга хьежжа механизатораша овсаре болх бу йол хьокхача. Къаьстта дика къахьегаш хиларца белгалбаьннаб цига Кушалиев Тимерби, Дартаев Iийса, Хамидов Iайнди.

Боахаме укх шера вIашагIъеллай доакъар кийчдара йола лаьрхха звено. Лакхе цIераш яьха механизатораш цу юкъе боагIа. Цу звеноцара массехк саг лоамашка мангалца йол хьокхаш ва. Цига 50 тоннал чухьнахьа йоацаш йола йол яккха лерхI цар.

Къаьстта йолча отряда тIадиллад силос кийчъелга. ХIанзлехьа из еллай 4580 тонн. Силос дикагIа хилийтара цунах етт карбамид. ХьажкIий кхашкара хьатIаоваш да фермашта моша доакъар. Цига къаьстта дика къахьегаш ва Макаев Супьян, моша доакъар фермашка хьатIаозача дика болх беш хиларца белгалбаьннаб водителаш Джамбулатов Саид-Ахьмад, Астемиров Хьамид, Лабазанов Iсуп. Силос тоIаеча хьнаре къахьегаш ба Магомадов Бауди. Умхаджаев Леча, кхыбараш.

Укх шералца силоса лаьрхIа хьажкIаш дIайийнаяц тха боахаме. Цунца дувзаденна дар мошача доакъарца хьайбаш Iалашдеча нийслу халонаш. ХIанз хьайбаш кхоабараша уж эшаьяй. Тайп-тайпара я доакъара рацион. Кийчъеш йола силос а дукха дикагIа я, из чуйоллаш дола ораш а бетонаца хьаьха да, силос кIезигагIа талхаргйоалаш. Дика хьийкъай хьажкIаш укх шера. Цудухьа кхоачамболлаш силос йолла а хьажкIаш чуэца а низ кхоачаргба совхоза болхлой.

БIарччача ахкана лоаман даьгIенашка доажадеш хилар детташ дола доахани къона хьайбаши. Укх бетта юкъ екъалуча хана цигара цIадоаладир уж. Гуйре тIехьаяхкалца йолча хана мошача доакъарца уж Iалашдара де мел дезар даьд боахаме. 70 гектара тIа дика хьахиннай кема-гороховни смесь. Из кхоачалушшехьа хьаяргйолаш я кIа чунийцачул тIехьагIа мошача доакъара лаьрхIа дIайийна рапс.

Хьайбаш диза долаш Iаьгара доахаргда совхоза болхлоша. Цу гIулакха мел эша доакъар Iалашдаьд совхозе.

Б. ДЖАНТЕМИРОВА,
«Урус-Мартановский» совхоза керттера экономист.

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац!

БІУХО

Карданильский Петр ший ткъеста шу даьлча Грознерча крекинг заводе балха вахар.

Хьалхарча хана тайп-тайпара балхаш деш вар из, тІаккха оператор. Из специальность еза а енна кІоаргагІа йовза безам болаш вар Петр. Цхьабакъда, дага а доацаш хьайнача тІемо къонача болхлочоа новкъарле йир. Петр Иванович 1942 шера январе тІем тІа вахар.

Ленински района военкомате хьа а вийха, цунга аьлар: «Оаха хьо Краснодарски минометни училище деша вахийта лаьрхІад»... Уж дешаш хьахезача Петра нийсвенна дІа а этта, сихха жоп далар: «Баркал, вай Даьхе фашистех лорае кийча ва». Ха яхача военкома цунга аьлар: «Сих ма ле, дийша ваьлча аргда Іа из, хІанз наькъа аравала кийчле...» Цу дийннахье а Карданильский цун новкъостий Краснодаре дІабахар.

Укхаза цо чакхъяьхар минометчиний курсаш. Уж тІем тІа накъбоахаш училища начальника инарал-майора Соловьева моастагІа эшавеча цар ка ялар ловш ловца баьккхар. ТІема специальность караерзаяь вола зІамагІвола лейтенант Карданильский Ленинградски фронте езткъеи пхелагІча стрелкови дивизе хьожавир.

Эггара хьалха тІем тІа дакъа лаьцар 1942 шера 4 августе, — дагаух ветерана, — Пулковски лакхалехашка. Фашистски самолеташ цІаьхха тІа а яьхка бомбаш чукхувса йолаелар. ТІатеІа беш тІом бар, немций, тха оборона йоха а яь, лакхале хьалаца гІертар, цхьабакъда вай тІемахошта приказ деннадар: «Цхьа гІа тІехьашка ма довла!» аьнна. Дукха доккха доацача низаща моастагІчоа духьале е мегар тхона. Цхьабакъда, наводчика цІаьхха хьалхашкахьа кулг дІа а хьекха цІогІа техар: «Танкаш. танкаш...» Тхона тІайоагІаш латтар немций танкаш. ХІаьта цига тІом юха а дІаболабелар. Уж шоай хур даь лакхале хьаякка гІертар, тхо, дийна а долаш из дІаяла лаьрхІа дацар. Тхьовра цІогІа дийтта наводчик, кхыбола салтий боабир, сона чов йир, цхьабакъда тІом сонаш бацар, керттердар приказ кхоачашдар — лакхале дІа ца яккхийтар, хІаьта оаха из дІа а яккхийтанзар.

Цига яь хинна чов йоккха яцар, цудухьа кІезиг-дукха дарба даьчул тІехьагІа, Петр юха а тІемахой мугІарашка дІаэттар. Госпитале алла сатем бацар цун, из новкъостий чІир леха, Даьхе лорае езаш вар. Дукха ца говш Старо-Паново яхача моттиге эттача тІем тІа дакъа лаца аьттув хилар бІухочун. Из а советски эскар толаш чакхбаьлар.

— ТІем тІа леладаьр дагадехача, ванагІа къона долаще иштта майра хиннадхьогІ тхо. аьле. хеталу, — дувц Петр Ивановича.

ТІем тІа тайп-тайпара йиъ чов яьй Карданильскена, цхьабакъда цар цун лаьрхІачунга кхачара новкъарле янзар — из вай лаьттара фашисташ лелхабеча дакъа лоацаш хилар. Из декхар сийленца кхоачашдарахи Даьхен хьалхашка доккхий гІулакхаш карагІдувларахи П. И. Карданильскена Шеча Сердъа ордени «За оборону Ленинграда» яха медали елар. ТІом чакхбаьнначул тІехьагІа из Литве бандитизмаца къовсам лоаттабеш дакъа лоацаш хилар. Цига милиционер волаш болх бу цо.

1954 шера Нохч-ГІалгІайчене цІа а вена «Калиновский» яхача совхозе балха эттар из. Човнаш яь вола бІухо склада заведуюшелла хьожавир. Цу балха тІа ший беррига низ дІалуш къахьийгар цо. Цунна дола тешал да «Социалистическа яхье котваьннар» яха знакаш, ахчан премеш, кхы дола маьхера совгІаташ.

...Ленинграде тІом лаьттача денз дукха ха дІаяхай. Цигарча окопашка, блиндажашка йоархаш тІаьннай. Бакъда. Петр Ивановича ше тІом баьча моттигашка ваха дагадехар. Из соахка кхоачаш а хилар. Из Ленинграде, Пулково. Пискаревски кашамашка гІолла хьожаш чакхваьлар. Цига хІанз деррига а довзаргдоацаш хувцаденнад, бакъда цу деноех бола дагалоацам массаза наьха дегашка бахаргба. ХІанз, П. И. Карданильский пенсе ва, цхьабакъда, шийна могтача бесса хьамсарча колхоза новкъостал ду цо. Петр Иванович каст-каста школе хьоашалгІа вода. Цо берашта дувц ше дакъа лаьцача тІемах, шийца эскаре гІулакх деш хиначa новкъостех.

В. БОРИСОВ.

Жлобинерча Белорусски металлургически завода къахьегамхоша из предприяти болх бе йолаялийтача денз ши миллион тонн болат лоаладаьд. Сийлахь - боккхача Октябра хетаяь интернациональни доттагІлен плавка е бокъо яккхара тІехьа отрасле дІайолаеннача яхье хьинаре доакъашхой хиннаб царех.

Завода «кхача» ба металлолом (типша аьшк). ХьалхагІа лоаладаь чакхдаккха мехка къулбехьен металлургически заводашка из дІакхохьийташ хилча бархІ эзар совгІа машиннаькъа вагон эшар. Шера ах миллион тонн сортагІа йола прокати ши бІаь эзар совгІа лоалаяь заготовкаши хьа а еш, республика гІишлон индустри йиззан, хІаьта иштта цхьаццайола металл эшаш йола кхыйола отраслеш цхьаццадолча даькъаи Іалашъе езаш я керда завод.

СУРТА ТІА: хьадена типша аьшк, юхалоаладе дІачудалалехьа, даькъий а доахаш тедаш ва вальцовщик Геннадий Масленников.

В. ВИТЧЕНКО а А. СЕНЦОВА а сурт. ТАСС фотохроника.

КХОАЧАМБОАЦАРАШ ГУЧАДОАХАШ

Йоккха, барттайна, интернациональни коллектив я Малгобекски бурув тохара балхий управлене къахьегаш яр. Цхьа дезал санна укхаза къахьегаш ба эрсий, гІалгІай, нохчий, хІирий, эрмалой, кхыча къамех бола нах. Юкъерча барто аьттув боалийт хьалхашка латта доккхий декхараш даим а тІехкхоачадде. Ерригсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиги карара-кара тела ЦІе байракхи еннай цунна.

Де а доагІаш доккхал ду бурувдеттараша шоашта карагІдийннарех. Из бокъо цар яьккхай хьинареча къахьегамца.

ШийтталагІа пятилетка йолалуча хана хьаллаьца лакха темпаш лаьгІ ца йолийташ цар къахьегар бахьан долаш бархІ бетта планал совгІа эзар метрал тІех да теха бурув. Иштта 11 процент гаргга планал тІех я бурув тохара сухал. Хоалуш айеннай производства культура, балхий дикал.

Уж толамаш даха бурув деттарий гІончий аьттув баьннаб шу доладелча денз управлене производственни Іалашо яра базерча ялхе а бригада къахьегаш бригадни подрядагІа хургболаш вІаштІехьбаьккхандаь. ХІара бригаде вІашагІъеллай Совет, хержаб профгрупоргаш. Шоайла цар лоаттаеча социалистически яхье даим хьалха латташ хьайоагІа трубно-инструментальни участка коллектив. Дика хьокхамаш гойтад электромонтераша а.

Боккха теркам тІабахийтаб база коллективо рационализаторски балха. Карарча шера еннача 12 рацпредложенех 9 производствана юкъейоалаяьй. Цох хьахинна пайда 8700 сом ба. Цу балха тІехь белгалбаьннаб специалисташ слесарь В. Чесенко, стропальщик Д. Гадиков, дизелист О. Точиев, электромонтер В. Ромов. слесарь М. Дзейтов, стропальщик У. Эльбазов, кхыбараш.

— Уж толамаш вайгара дІадоахаргдац, — аьлар отчетно-хоржама собране доклад яьча профкома председатела Б. Яндиева, — тахан вай дукхагІа дувца деза кхоачамбоацарех, балха Іаткъаш долчох, вайна массанена къувлачох. Деррига сагах тийша хиларах-м дувца а эшац, цудухьа белгалдаьхача бакъахьа да вай болхлошкара дийнна гІалаташ. Хьалхарчул дикка кІезигагІа хиннадале а, долаш да уж хІанз а. Цхьайола моттигаш хиннай балха тІа а цІагІа а наха корта бохабу маларaш мийнна. Из бахьан долаш 50 сом а цул тІех а гІодаш дийттад цхьаболча вай болхлошта. Бийцаб уж партийни а профсоюзни а собранешка, царех цаІ висавац бехктокхаме ца озаш. Царех ба токарь Аушев Беслан, Заря Михаил, Венедиктов Александр, Гуренко Александр, кхыбараш.

Собране къамаьл даьча В. Бекова, М. Дзейтова, И. Хромова, Ю. Тютерева къаьстта белгалдаьккхар коллективера цхьабараш балха хьабахка тІехьабувлара, ханал хьалха дІаахара тІера болга. Иштта тІера ба уж инженерно-технически болхлоша яхар де ца тугаш царца къувсабалара а. Цун керттера бахьан да коллективе хІанз а тІехьа наха кхетам балара болх лерттІа вІаштІехьбаьккха ца хилар. Цудухьа доагІача хьисапе доал дац болхлоша инструмента, оборудованена. Цул совгІа кулгалхоша а лерттІа йоакхо яц ханнахьа балха моттигашка нах дІабигара автотранспорт, мел эша материалаш боаррамагІа лоаттаяра, къахьегама а бытовой а хьалаш вІаштІехьдахара.

Собране дийцар делкъийна хІама дая столове баькхача шоашта лерттІа кхача ца хиларах, профсоюза цехови комитето наха эшаш дола баьцадаараш Іалаш ца дарах. Цу гІулакха профсоюзни активисташ тоха ца белча, мичахьара эцаргья наха коартолаш, харбазаш, кабуц, хох, кхыйола продукташ? Сарралца балха ма боахкий уж.

ЧІоагтІа сагото еш къамаьл дир собране кхерамзаен техника лораяра бокъонаш телхаеш хиларах а. Нагахьа санна цІаьхха цІц йоале из йоае эша хин цхьа кран яц территоре тІа, Іалашъяьяц кхыйола инструмент, гІум, огнетушителаш, эшшача боараме бац халкъа тІахьожама группа болх а.

Кхыча предприятешкарчул дикагІа Іалашбаьб база болхлой. Эшачoа, хІаьта УБР верригa а 700 гаргта болхлова, еннай бешамаш, хІара бІаьсти оах уж предприятечотагІа. Бакъда, кІезнга бац шоашта еннача бешамашта лерттІа Іунал ца деш бараш а. Сомий, баьцадаарий метта йоархІаш а яьнна дукха бешамаш латт. ХІаьта цу гІулакха лерттІа тІахьожам лоаттабац цехкомо, хІама ца дечунгара хьа а яьха гІулакх дергдолча болхлошта дІалац яьсса латта бешамаш.

— Хабарацнка даьннад вай, — аьлар ше къамаьл деш производства ветерана, хьалхалаттача слесара, Къахьегама ЦІеча Байракха орден лелаеш волча Дзейтов Джамарзий Мухьмада. — Хила еззача тайпара дІайолаьяц вай хІанз а перестройка. Даьсса хабараш вай гІулакхашта юкъера дІадаха деза ха дикка тІехъяьннай. Ший гІулакхах дог лаза деза хІаране. Шийгара дІайолае еза перестройка, визза да хила веза ший балха моттиге, тІаккха хьахургда деррига а. Гуччахьа дувца деза хІаране шийна къувлочох, тІаккха кхоачарга вай кердача лакхаленашка. Из вайгара дІадех парте XXVII съезда решенеша, КПСС ЦК июньски Пленумо, хІаьта керттера из дІадех вай воай сакхетамо. Революционни эргалонаш хулача хана вай бокъо яц къаьнарча ІаьдалагІа даха, болх бе, юкъара гІулакх дІадахьа. Цу гІуланкха эша таронаш йолаш да вай. Эшар фуд? Бехкаш дІатІа-хьатІа а ца дехкаш, хІаране ший мухь бизза дІабахьар да.

Хаьдда чулоацам болаш, бакъдар гуччахьа дІаоалаш къамаьл хилар собране.

Р. АУШЕВ.

ГІУЛАКХАШ ТОАЛУШ ДОАГІА

Сунженски района промышленни предприятешта юкъе къаьстта лоархІаме моттиг дІалоацаш я Карабулалера нерудни гІишлон материалаш ю завод.

Дикача хьокхамашца чакхбаьккхар оаха дІабаха бархІ бутт. Продукци маьхалъяккхара план 115 процент кхоачашйир. Цу юкъа къахьегама овсарле планагІа йоагІачул 10 процент лакхъелар. Планал совгІа арахийцар 33,2 эзар кубически метр гІишлон материалаш.

МоллагІча предприяте производственни толамий мах хоада бу цо договорни декхараш кхоачашдарга хьежжа. ХІаьта дІабахача бархІ бетта договорни декхараш 100 процент кхоачашдаьд оаха.

Тахан каст-каста хоз сона, перестройка, яха дош. Фуд из, мичахьара хьайолалу из, мичахьа кхоачалу, яха, хаттараш. Цо хьахьокх хІанз а цу гІулакхах ца кхеташ, цун чулоацам ма барра ца бовзаш нах болга.

Цу хьакъехьа чІоагІа нийса аьлар ВЛКСМ XX съезде ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева: «...Перестройкана духьала бола нах бац вайна юкъе, оппозицещ а яц. Ца кхеташ, е кхета ца ловш бола нах ба. ХІаьта а юстара бита йиш яц уж а. ДІакхетабе, перестройкана юкъе хьачуоза беза. Цу гІулакха эггара тешамегІа йола школа я къахьегама коллективаш...».

Оаха тхоай коллективе мела дитац из дош, хІана аьлча, массава а цхьан дагара ца хилча, хала хургдар тхона революционни эргалонашта юкъе дакъа лаца а тхоай болх таханарча вахаро дІадеххача беса вІаштІехьбакка.

КхойтталагІа шу да тха завод болх бе йолаенна. Цу хана денз дуккхаза а моттигаш хиннай из ший планах лоархІа ца еш. Болх ритмично дІабахийтацар болхлой дІабувларо. продукцега дІадодар лакха дар, лоха яр къахьегама овсарле.

Укх цхьан-шин шера дикка хоалуш тоаденнад гІулакхаш, дукхача хьокхамех тІехкхоачашъю планаш, тІайица социалистически декхараш.

Цхьан дешаца, аьлча завода ерригa производственни механизм дийнъеннай Перестройка талгІи хьокхаенна хилара тешал ду цо. ДІахо а цунга цхьан ритмагІа болх байтара гІулакх нахах тийша да. Цудухьа завода кулгалхоша боккха теркам тІабохийт сага фактора лоархІам айбара.

Хьийга къа зехьа довргдоацалга кхетадир болхлоша къахьегам вІаштІехьбаккхара кердача формагІа болх бе болабелча. Цхьабакъда, новкъарле еш цхьа хІама дар. ГІулакхаш юхатеттар транспортникаша. Цудухьа укх шера бІаьсти кхы ха ца тулийташ бригадни подряд юкъейоалаяьй транспортни цехе. Заводерча хІара бригадана тІачІоагІъяьй водителий бригадаш. ХІанз водителий алапеш смена бухсоццаш хьаяьккхача продукцех тийша да.

Цудухьа сменай, бригадай гІулакхашта юкъе гІерта безац хІанз завода кулгалхой. Хьадаьр, хІаране къахьегарга хьежжа, болхлошта юкъе дІадекъаш я цар шоаш вІашагІъехка бригадай советаш. Бригадни подряд балха юкъейоалаяро Іалаьмате чІоагІйир къахьегама дисциплина. ЦІенбенна дІабаьлар прогульщикаш, лодыраш. Долче,. дисциплина телхаерашта выговораш еш, приказаш детта дезац администраце. ХІана аьлча, талмастта болх бер шоаш хьалхьоаву цунна уллув къахьегаш болча новкъосташа, гІалат ваьннар цу сахьате бригада советe вувц.

Тха низ, хьинар айдаьр, барт-цхьоагІо чІоагІъяьр эггара хьалха подряд я. Из аз тешшаме ях, хІана аьлча, из форма юкъейоалаялехьа а дукха дувцар оаха дисциплинах, эхь-эзделах, бехктокхамах. Цхьабакъда, хьагуш дукха пайда бацар цу хабарех. Балха хьа ца боагІаш бисача а прогул йича а сагота боапараш нийслора, хІаьта цхьабарий шоаш бакъбе гІерташ эзар бахьан хулар. ХІаьта хІанз из дІадаьннад, тхоайла дуккха а безамегІа а да тхо. Тхона юкъе шерра яхь яьржай дисципилина дика хилийта. болх дикагІа бе гІерташ.

Перестройка духхьал дика къахьегарца чакхъялац. Сага вахара массе а оагІув чулоац цо. ХІаьта из оаха дика а кхетаду.

Цудухьа хадданза тха йоакхо еш, эшачунга хьожаш завода администраци а я. Дукха ха яц тхо кулг-юкь дила лерттІа моттиг йоацаш хинна. ХІаьта хІанз дІайхен шийлен хий а долаш массехк душевой я, делкъийга салаІа хоза цІа да, цига телевизор, газеташ, журналаш да, гобаьккха зизаш, гаьнаш, кІотаргаш дІаегІай. Аькхи болх беш коа юккъе кІепж етташ йоккха фонтан я. Мел сапаргІата доал дІайхача дийнахьа цунна уллув салоІаш. Столовера кхача а эргабоах повараша, хетаргахьа тхачул дикагІа столови яц еррнгача районе а.

Цудухьа дог доагІа дикагІа къахьега а. Цудухьа да тха хьокхамаш а дог хьесташ.

З. КОДЗОЕВ.

Карабулакски рудай йоаца гІишлон материалаш арахецача завода слесарь, къахьегама ветеран.

ЧАМ БОЛА ДААРАШ

ХІанз каст-каста хоз предприятей общественни кхачан организацех номер цаІ йола цех оалаш. Къамаьл дац, из иштта да. Болхлошта чам бола кхача балар боккха лоархІам болаш да. Из атта гІулакх а дац. ДукхагІйолча хана столове хьачуяхьа продунци во а наьха безам тІа ца бодаш а хуландаь.

Дийнахьа эзар совгІа саг воагІа «Красный молот» завода столове. Цар хьашташ кхоачашдеш укхаза къахьегаш я Ужахова Дибас кулгалду йоккха барттайна коллектив.

Дика кийчъяьй зал, дІамел хьежача лостам ба, дукхагІйола балха процессаш механизированни я. Цхьабакъда, массарел чІоагІагІа баркал ала лов Дибайна а столоверча кхыболча болхлошта а цар кийчбу кхача чам болаш, чубаьхкача нахаца Інмерза хиларах. Кулгалхочох шийх а йоахк уж оамалаш, коллективана а из хьех цо.

— Дукха еза сона сай професси, — йоах Д. Ужаховас. — хІана аьлча из наха эшаш йоландаь.

Л. МАКАРОВА.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

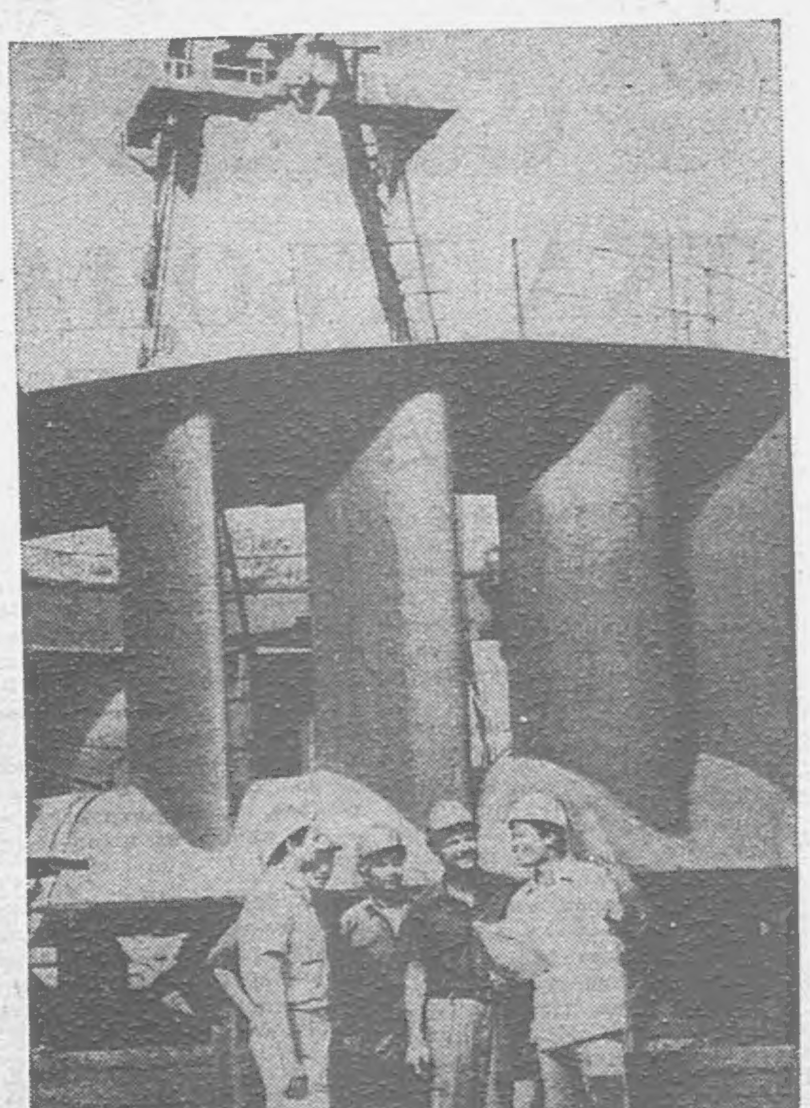

СРВ. Іаьржа хий оалача додача хи йисте «Хоабинь» яха гидроузел хьалъеча бокъонца халкъа боахама эша кадраш кийчъю. Республика эггара йоккхагІйола болхлой класса отряд хьахиннай укхаза. ГІишло хьалъеча болх беш болча инженерехи болхлоехи дуккхабараш Советски Союзе специальность Іомаяь ба. Вокхар таро хиннай укххаза, гІишло хьалъеча шоай говзал лакхъе е советски специалистий новкъосталца смежни говзалаш Іомае.

СУРТА ТІА: «Хоабинь» яха гидроузел хьалъеча вьетнамски советски гІишлонхой группа.

ВИА—ТАСС сурт.

ЛЕНИНА ХЬЕХАМЦА

«ЦІаьхха а Ленина яххача бесса». Иштта аьнна цІи яккха мегаргья укх шера мае — июне СССР-е вена хиларах Алжирски университета профессора Джамаль Абдельмалека кийчъяьча АНДР ФНО центральни орган долча кІирагІа цкъа арадаолача «Революсьон африкэн» яхача газета тІа араьннача йоккхийча кхаь статьях.

СССР-ах яздаь дукха да, аьннад публикацена йолча преамбула тІа. ХІанз, цига доккхий хувцамаш хулача хана, дукха информаци йоагІа, цкъаза вІашдухьалъяр а. «Е заметкаш цхьайола яьсса моттиг хьалйиза автор миска гІортар да: СССР-е хулаш дар ма дарра цІена язде гІортар... Триптих — перестройка, демократизаци, гласность лаьрхІа я система дІаяхийта, эргаькха тоае, цунна гуманизаци е. Стагнаце еррнгача фактораштa кІоаргга критика яра кІийлен тІа социализм чІоагІъе а шеръе а».

Хьалхарча даькъа тІа автoро оттаду идеологически политически доакъошкарча перестройка сурт: СССР-е волаш М. С. Горбачевца, кхыча советски а доазол дехьарча а нахаца вІашагІкхийттача цар даьча къамаьлаш тІара цхьайола моттигаш, малхбузерчен советски газеташ тІа дийцараш доаладу. «Перестройкас шекволача оттаяй советски система цхьайола кІоарга механизмаш. Факташта нийса дІабІарахьажар — тІаккха из парте, пачхаьалкхен, вахаре, экономике хьахинна йолча практикера негативни аспекташ хьагучаяхар да. Демократизаци хила йиш яц лакхера денз лохе кхаччалца диалектически бувзам боацаш, цу деррнгне уйла йинча, М. С. Горбачева дика кхетаду из, СССР кардинальни цу тІа ерза езилга а гу.

Статья тІа йоалаю доал деча аппарате, правительстве, областной партийни кулгалдеча долча хувцамех йола даннеш, белгалйоаккх общественни вахара демократизаци, дукха болча наьха организацей хьинар лакхдалар, хьалха нийса йоацаш критика яь хиннача наха яь реабилитаци.

Перестройка новкъа геттара дукха духьаленаши халонаши я, яхаш язду цо, бакъда советски халкъага мел эшар да толам баккхара. Малхбузене фуннагІа дувце а, перестройка процесс юхаяргйоацаш кІоаргъяларах хьахулачунга хьежжа дувцаргда СССР-е хулаш йолча процессах. Октябра 70-ча шера Ленинца керда вІашагІкхетар санна цхьа хІама хиннад.

ШоллагІа статья хетаяь я экономически дегІаухилга сихдара темана. СССР тамашеча тайп - тайпарча хувцамий мохк ба яхаш язду автoро. Укхаза эггара новкъа йола арханзмаш прогрессанией Інлма уйланен хазанза долча доккхийча карагІдаьннараштa уллув я, М. С. Горбачева дувцачунца чІоагІало а лувцаш, авторо белгалдоаккх халонийн кхоачамбоацарийн овлаш данне а дахкац социализмах, цун таронех пайда кхоачам хиллал ца эцарах Іоахк. социалистически а ца доахкаш, из вол юкъейоалаярах доахк.

Феодальни тІехьале, хинна тІемаш, беха хинна халкъа боахам. теркалбича, 70 шера СССР-а карагІдаьннараш, боккъалдар аьлча, геттара доккхий да: бе болх боацилга дІадаккхар, мах боацаш дешар хьехилга, медицински гІулакх делга. Бакъда уж кхы дикагІа хила тарлургдар. Цудухьа КПСС XXVII съездо оттадаьд дегІаухилга сихдара декхар. Авторо доаладу социально-экономически даькъе академикаша Т. Заславкаяс, А. Аганбегяна, кхыча специалисташа дийцараш, ювц июньски Пленумо могаяьча экономически программа принципаш. Дикка йоккха моттиг лоац СССР-е керда тІайицача законашеи положенешеи (пачхаьалкхен предприятех, индивидуальни къахьегама балхах, цхьана йолча предприятеех).

Из геттара йоккха реформа сенца кхоачашхургья? Хержача новкъа из чакхбаллалца баха безам бале а, йоах статья тІа, хаьдда дола жоп дала иштта атта дац. Октябрьски юбилей тІакхоачача хана дог ца доахийташ диса йиш яц ленински хьехам шозлагІа а дІабаржаргхиларга.

Публикаце кхоалагІа дакъа — «Г. Арбатова интервью» — хетадаь да дунен халкъашта юкъерча керттерча деша — герз дІадаккхара. Цу тІа шерра а къоастадаь а оттадаьд советско - американски отношеней ерригача комплекса хьакъехьа, тІемен машареи хьакъехьа советски оагІонна хетар.

СССР-е хулаш я бокъонца йола революционни процессаш, яхаш вывод ю автора публикаце чакхдоалача дакъа тІа. Эггара хьалха революци хила еза уйла яра. Хьахулача халонех духьале еш хиларах, ца кхетадеш, ца тешаш хиларах, духьалдоаларех, н. кх. дІ. тамаш е ягІац, хІана аьлча перестройкас бокъонца чулаьцай общественни вахара Іалаьмате йоккха моттиг. Керттера дар да бахача нахах геттара дуккхачар из хьаллацар.

(АПН).

ЦА МАЛАР—ВАХАРА ХЬИСАП

УНАХЦІЕНОН МОАСТАГІА

Алкоголизма проблема мединашка, тохкамхошка кхаьча ца Іеш, дукхача нахага а кхоач. Из дика кхетадеш а да, хІана аьлча, молашволчоа даьнна ца Іеш, корта бохабеча маларах доккха зе доал гонахьарча наха а, бІарчча хьайийцача обществана а. Цу проблемах яздаь дукха книжкаши брошюраши да. Цар тІа дувц алкоголизмах доала зе. Дале а, цхьаболча наха из теркал ца деш хилар хьагойт, алкоголизмах цамогаш волча сага дарба деш а, цун цІагІарча нахаца бувзам лоаттабеш, а Іоаьлча лорий опыто. Корта бохабу малар меларах зе доал сага унахцІенонна. цо хьахулийт хронически алкоголизм яха лазар.

Корта бохабу малар тІехдаьккхача мара цох унахцІенонна зе далац яхаш дувц. Из харц да. Цох хьахул малара тІакхувлга, из лазарга доал.

Маларо саг тІаозаш хилар да цо психикана Іоткъам белга. БоарамагІа да, оалача. маларо саг цхьан безаме хулийт, нахацара цун бувзам лакхбу, са паргІатагІа доакх, юхатох саготделга, кхерам. Алкоголо дуача хІаманцара чам лакхбу. Бакъда, цо тІехь-тІехьа дукхагІа малара тІакхуврговлча воаккх саг, юххера а хронически алкоголизм хьахулийт.

Даьча дукхача тохкамаша хьахьекхад ца мела, ца боагІаш корзагІбувла е гІадболха, хало ца лоалу е нахаца кІезига бувзам бола, кердача хьалага хала дІаІомалу нах корта бохабеча маларга сихагІа боалаш хилар.

Корта бохабу малар, «боарамагІа оалаш махиллара», массаза мелаш хиларагІа организм цунга йоал. Нагахьа санна юххьанца чхьагІара 2—3 рюмка мелча сага кхоачам хийтта бале, цох тоъам хилац тІехьагІа. Из меннадий а хац. ТІаккха дог айдара кхы тІа а мала дезаш хул. ХІанз 5—6 рюмка мелча мара кхоачам хилац. Нагахьа санна саг хьалхагІа ла ца могаш хиннавале а, тІаккха чхьагІарал чІоагІагІа дола къаракъ мала волалу из, хІана аьлча алкоголь летай цун дегІах. Мала бахьанаш лех цо. АьрхІлу цун сакхетам, нахага харцле, гІожа хила волалу. Алкоголикий дегІа чурча органашта кхеташ дола лазар иттаза дукхагІа хул.

Хадданза корта бохабу малар меларо саго вахаш йоаккха ха 10—15 шу лоацъю.

Масала, США юккъера лаьрхІача наха бахаш йоаккха ха 71,4 шу да, хІаьта алкоголикаша 55,2 шу мара даккхац.

Цхьадолча тохкамаша яхачогІа, саг цІаьхха валара бахьанех ахаш корта бохабеча малара тІагІолла да.

Хронически алкоголизма эггара халагІчарех цаІ да алкогольни эпилепси яха лазар—саг сакхетам чуравоалаш Іоккхетар, вувлавалар.

Советски психиатро Т. П. Симпсона яхачогІа, эпилепси долча 100 берах 60 бер Іодалехьа эпилепси кхийте хул. Цун бахьан да наьна кер чу из хьахулача хана цун дас е нанас корта бохабу малар хьалхагІа дукха мийнна а цу юкъа менна хиннaлга.

Бера эггара дукхагІа айп хул цун нана берах йолча хана корта бохабу малар мийннаяле. Бераш дегІ дара а хьаькъала а тІехьадус. «Даси нанаси корта бохабу малар мел, бераша бала оз» яхаш да кица. Корта бохабу малар мелача даь, наьна бераш мухане гІожа хул. ХІамах къахетац царна. Иштта дола бераш ахкаргбарча мела хул, атта кхералу, хьалха хьахул маларцара чам.

Алкоголико каст-каста хьоаду ший сесаг хала саг я, цудухьа мел аз дукхагІа, — аьле. Бакъдар кхытайпа да — кхалсага сатем боабаьб цо.

Цхьан сагах лета алкоголизм цунна шийна Іаьткъа Іац, кІезигагІа бале а, цун цІен тІарчеи кхоачарчен 7—10 сага, профессиональни цунца бувзабеннача наха Іаткъ, эггара хьалха сесага а долаш. Цо гІайгІа ю дезала, берий, дехача а хІалак хулаш латтача а вахара, кхычун.

Из иштта дале а, бераш да воацаш ца дисийта гІерт кхалсаг. Дукха уйлаш яйт.

Алкоголика гонахьарча нахацара, гаргарбаращцара, новкъосташцара гІулакхаш, бувзамаш дох. Из дІатосс цар.

Хадданза корта бохабу малар меларо, алкоголизмах цамогаш волча сага къахьегара бола низ бох, талх дисциплина. ТІехь-тІехьа дукхагІа ю прогулаш, юххера балхах воал.

Корта бохабу малар меларга ваьнна саг тІахьожам кІезигагІа хургболча балха отта гІерт. ТІеххьара ишттача балха тІа а соцалац из...

Алкоголизма цу этапе кхаьчача саг тоалургвоацача ваьле, цамогаш хул. Цу тІа гІолла морально-нравственни сфера хувцаенна ца Іеш, цун интеллект, кхетам, хувцалу.

Алкоголика гІулакхаш тайп-тайпара хила тарлу. Цкъаза из хул кІаьда, цкъаза дорха. Из да ше леладер а этта хьал а цунна вІалла ца довзалга. Цхьавар цхьаккха хІама бе доацаш, мекъа, мелвенна, цхьаккха инициатива йоацаш вус.

Берригача алкоголикий цхьатарра дола хІама да интеллект, сакхетам, къахьегалургдолаш хилара психика талхар.

Корта бохабу малар совдахарах алкоголизм яха лазар санна хьахул цунца дувзаденна дега-пхьаьнашта дола лазар, кхераме дестам.

Алкоголизмах хІара шера, масала, США 100 эзар совгІа саг ла, Англе — 40 эзар совгІа. Корта бохабу малар меларaш уж ца мeларел хІама ца эшшаш шозза дукхагІа бов.

Цу тайппара, алкоголь новкъа я, из юкъ-юкъеи кІеззиген мара ца моле а, сага унахцІенонней психикаеи. Алкоголизм къаьстта зенне я къонача наха. Цо баха а болабалале вахарах бохабу уж.

Ираз долаш вахара ма чІоагІа эш унахцІено, хьаькъале корта! Уж дІадоах корта бохабеча маларо.

Цу иразеча вахара юкъеэккх алкоголь, цо зе а зулам а ду. Корта бохабу малар мелга дІахо ла йиш йоацаш да. Цудухьа ла йиш йоаца хьал оттаде деза из меларашта. Корта бохабу малар молача хІара саго цІенхаштта уйла е еза цох шийна хулача зен, дезала, обществана доалача зулама.

В. И. Ленина яьхад, вай мехка унахцІено «казенни рузкъа да» из доаде цхьанне бокъо а яц.

Б. КИНДАРОВ, НГІАССР унахцІенон министра заместитель, медицински Іилмай кандидат.

Тхацига хьоашалгIа—

«Селалад»

ТХА КЪОНА ДОТТАГIИЙ!

Хьамсара бераш, нийсса шу даьннад вай республике «Селаlад» яха берий журнал арадувла доладенна. Нохчийн гIалгIайн меттала арадувла журнал школе даха ха йоацача а юххьанцарча классашкарча а берашта лаьрхIа да.

Журнало аьттув хулийт вайнаьха меттала берий литература дегIадоаладе.

Дукха каьхаташ ухийт тхога бераша, цар хьагойт журнал зIамигача дешархой доттагIа хинна дIаэтталга. Бераша шоай вахарах, дешарах, шоай хьаштех дукха сакъердаме хIамаш дувц тхона. Цхьадолча берех тха автораш хиннаб, цар дувцараш, стихаш, фаьлгаш журнало кепадетт. Иштта цIи яккха мегаргболаш ба Евлоев Микаил, Цолоев Казбек, Кодзоев Изновр, кхыбараш.

Дукха фаьлгаш, дувцараш, кроссвордаш, сурташ, ребусаш яхкийтай дешархоша журналага. Бераша дех журнал хIара бетта арадахар а, эрсий меттала даккхар а, тираж дукхагIа хилийтар а.

Хьамсара бераш, хьатIадоагIача 1988 шера журнала язлулга дIадоладеннад. Массайолча бувзама отделенешка хьаязду из. Шера яздара мах — 90 кепиг, ах шера — 45 кепиг.

Жи, бераш, диц ма лелаш шоай ханнахьа «Селаlад» язде. ХIаьта тахан «Сердало» газето йсезийтаргья шоана «Селаlада» редакце кийчъяь цхьайола материалаш.

I. КОДЗОЕВ,
«Селаlад» яхача журнала вокхагIвола редактор.

КОДЗОЕВ Изновр.

Маькх, малх, машар

Маькх еза вайна яа,
Малх беза вайна дIоахле,
Машар беза маьрша лела,
Лораде деза вай
Дунен Ираз.
Маькх.
Малх.
Машар!

МАРЧЕНКО Леонид.

Нийса доаца илли

Радио чу гIолла доаккхаш илли дар:

Массе хана малх а хила,
Массе хана сигале а
хийла,
Массе хана мама а хийла,
Массе хана со а хийла!

Из илли тIехьа ала йолаелар Маринка а. ЦIаьхха уйлангахьа а яха, едда нана йолча кухне чуьлар из.

— Мама, мама, — аьлар цо, — из илли нийса дац, папа а хилва массе хана!

ХАМХОЕВ Ваха.

Оаз

КIаьда, гIожа,
чIоагIа, мела,
миска, гIийла, гIоза,
хоза...
Эзар тайпара я хьо,
сага оаз,
Вахар санна,
эзар тайпара ек:
Дото гургал санна —
бер ага чу дуллаш,
кагбенна мерз мо —
таьзета кодам беш.

БЕШИ КАРТИ

(Фаьлг)

Дахаш — лелаш Беши Карти хиннад. Беш курасонта хиннай, Карт аьсала хиннай.

— Дас сона чуоттаьй е къаьнашк, — яхаш, юташ хиннаяц Бешо Карт.

— Ай, со йоацаш мегаргйий хьо? Аз лора ма йой хьо? — яьхад Карто.

— Хьа тищденнача гIовнах-м ма яьшаяцар со цIаккха а! Хьо-м хье а халла ма латтий, со миштa лораю Iа? — аьннад Бешо.

Цо аьннар ла ца могаш, дог а даьттIа ежай Карт. Цигга доахан чу а даьнна, хIалакьяьй Беш.

Из ба сонталахи куралахи боала пайда.

ЧАХКИЕВ СаIид.

СА АЛФАВИТ

(ХАРЖА СТРОФАШ)

А

А, а — ага ага,
А, а — Асе ага,
А, а — атта ага,
Атта ага, Асе ага.

Аь

Аь, аь — аьттиг, аьрдиг,
Аь, аь — аьрдиг, аьттиг,
Аь, аь — аьшкилг,
аьлкIиг,,
АьлкIиг аьта,
аьрхIъяь аьшкилг.

ГI

ГI, гI — ГIаьзе гIанаш,
ГI, гI—гIайтта гIанаш,
ГI, гI—ГIаьзе гIажаш—
ГIур-гIур, гIур-гIур!—
гIожа гIараш.

Л

Л, л — лор, лом, лоаме,
Л, л — ло, лоа, лоами,
Л, л — лоами, лоаме, —
Ловзаш, лоархIаш лела
Лоли.

О

О, о — «о» оал Оарцо,
О, о — оамал — охца,
О, о — Оарца орцо,
Оарц а оаго Оарца оарцо.

С

С, с — сиирда, сийна
С, с — седкъий—сийгаш
С, с — сага сийна,
Сага сийна сег сатийна.

Т

Т, т — таьш тедаш,
Т, т — теник теташ,
Т, т — тоачаш телаш,
Тома тхьайсар, теник теещ.

Ц

Ц, ц — цирке цогилг,
Ц, ц — цунца цицхолг,
Ц, ц — царца цициг,
Цыганаш а цецбувл цирке.

I

Iу — Iаьржа Iаьхар,
Iу — Iаде Iаьхар,
Iу — Iурра Iаьхар,
Iеткъаш Iаьхар Iаде
Iаьхар.

ХОВЛИ ШОАНА, ДОВЗАЛИ ШОАНА?

Коа тIа Iажа га ягIа.
Цу Iажа тIа шийтта
ткъовро я.
ХIара ткъоврон тIа йиъ-
йиъ гаьнилг ягIа.
ХIара гаьнилгах
ворх-ворхI Iаж боалл.
Коа гударг улл, цунна
гонахьа шолхаш дада.

Халкъа кицаш

Iатта Iаса деза,
Iаьса шура еза.
Церг йоацаш борз
хиннаяц, шелал йоацаш
Iа хиннадац.
Барт нийгIача коа дика
денадац.
ХIама ховр — нахага
ладийгIар.
Сихал — Iовдал,
сабар—кхетам.

МАССАНЕГА! МАССАНЕГА! МАССАНЕГА!

КОНКУРС!

ХЬАМСАРА БЕРАШ!

«Селаlад» яхача журнало дIакхайкаю КОНКУРС. Из я, моллагIъяр санна а йоацаш, ший тайпара КОНКУРС.

Вайна ховш ма хиллара, «Мурзилка» яхача журнала ший турпал ва. Цун цIи я Мурзилка. Иштта ший турпал волаш да «Колобок» — («Мажарг») яха журнал а. Цун цIи Колобок я.

Тхона ловрa «Селаlад» журнала а ший турпал хулга.

Iилманхочоа Дахкильгов ИбрахIима лов из турпал «ЦIазилг» е «Бийдолг» яхаш хулга.

Бераш, шоана фу хет цох? Оаш а язъе тхога шоашта дукхагIа безабеннача турпалий цIераш.

ДикагIа, сакъердамегIа хургва, аьнна, хетача турпала цIи яьккхачоа, «Селаlад» яхача журнала редакце бIарчча цхьан шера, 1988 шера, йоагIа ший подписка лургья.

Конкурсе дакъа лаца мегарде бераша а боккхагIбараша а.

Котваьнначун цIи йовзийташ хоам бергба оаха укх шера декабрь бетта арадоаллача № 6 йолча журнала тIа.

«Селаlад» яха журнал дешарашка массанега кхайк тхо: дакъа лаца КОНКУРСЕ! Конкурс хIанз а чакхъяланза я.

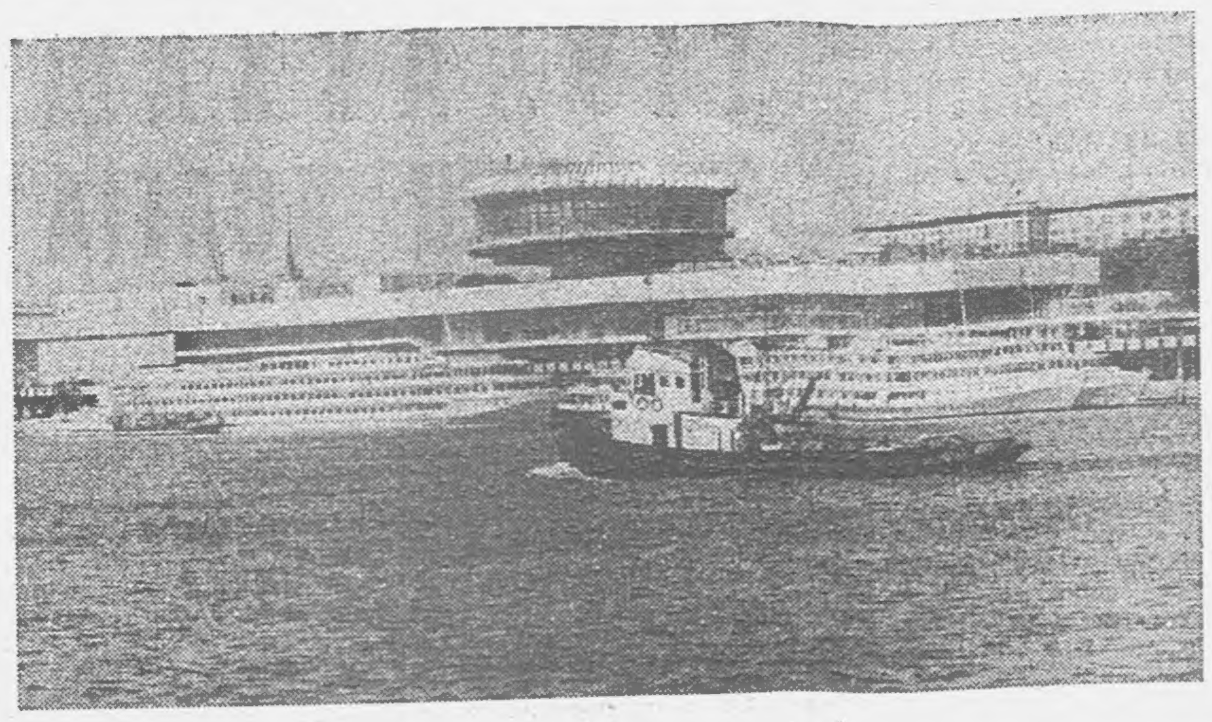

Волгоград тахан — мехка эггара йоккхагIйолча городех цаI. Из Волга яхача додача хин юхе гIолла 70 километр совгIа дIоахал долаш я.

Города районаш шоайла дIа-хьа ювз автобусни, трамвайни, троллейбусни маршруташа. Города къулбаседера къулбехьене электропоездаш лела никъ ба. ХIаьта Волга тIа гIолла ерригача таргарча нах бахача пункташка, салоIача моттигашка пассажирски кемаш лел. Волгоград — из миллион гаргга нах баха йоккха промышленни, Iилман, культурни центр. Сийлахь-боккха Сталинградски тIом хинначул тIехьагIа юхаметтаоттаяь город Волга тIа эггара хозагIйолча городех цаI я.

ХIара шера турпал-города бIаьш эзараш бола хьаьший Мамаев Курган оалача гурсовгIа на тIа боал фашизма шоай нашествех дуне лорадара шоай вахар дIаденнараш лоархIаш сий дар духьа.

СУРТА ТIА: Волгоградски додача хин вокзала комплекс. Европе эггара йоккхагIчгрех йолча вокзала цхьан ханна 700 пассажир тIа а нийца гIулакх де йиш йолаш я. Укхаза гостиница, ресторан, кафе, выставочни, халхарий залаш я.

Э. КОТЛЯКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

БIАЬШЕРЕНИЙ КЪАЙЛЕНАШ

Дукха ха йоаццаш лоамашкарча ГIалгIайчене хинна цIакхаьчай исторе, социологе, филологе Нохч-ГIалгIай института археологически экспедици. Цо ший балхаш даьд Чимера болабенна ТIаргам кхаччалца автомобильни трассеи лоаман дукъ тедаш кавказски машиннийкъи буллача моттигашка. Керттера балхаш даьд юкъерча бIаьшерашка хьалъяь Кий яха шахьар йолча. Дукха бIаьшераш хьалха байнача наьха кашамаш тохкаш, укхазара кораьй бронза, дото хIамаш, топпара, дахчан пхьегIаш, тайп-тайпара герзаш, аьшках, дахчах, дотохдошох хIамаш еча пхьарашта эша инструмент. Цар тешал ду лоамарой говза, кхьча халкъаща гIулакх доагIаш, дунен дукхача мIiнгашка кхьча нах хинналга. Укхаза кораь цхьайола хIамаш хьаяьй ГуржегIа, Юкъерчен Хьалхашкарчен Азе, Гаргарча Малхбоале, Инде.

Кораьча хIамаша сийрдайоахаргья лоаман мехка исторе хIанз а дика Iомаяньза, тахханза йолча ханий исторе оагIош. ДIахойодача хана из болх шерагIа бе лерхI Iилманхоша.

Д. ЧАХКИЕВ.

СПОРТ

ФУТБОЛ

Краснодарера «Кубань» дика йовзаш я вай республикерча футбол езарашта. Соахка цхьоалагIча лигера ара а яьнна, «Терек» ловзача шоллагIча лиге кхаьчар из. АргIанара чемпионат дIайолалуш массане кхетадора, советски футбола йоккхагIйолча эшелоне дIачIоагIбала низ теабеце а, вай зонерча командашта краснодарцашца къувса атта хургдоацилга.

Из иштта долга хьахьекхар хьалхарча тураша. Цахаддаш турнирни таблицана керте латташ хьайоагIа «Кубань». ХIаьта цун низ тIатIа алсамболаш латтилга хьахьекхар дIаяхачо туро. Шоай «цIагIа» атта эшалуш боацача Махачкалера динамовцашца ловзаш, счет 2:1 йолаш котбаьлар кубанцаш.

Селхан Грозне, С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе, «Терека» футболисташца вIашагIкхийттар «Кубань». Хьалхарча минута денз атаке бахар вай мехкахой. Иштта хилар юххьанца, бакъда тIаккха сурт хувцаделар. ЦхьоалагIа тайм чакхъяла кхо минута йисача хана, вай вратара Садыковна краснодарца Сидоренкос теха бургац хьалаца маганзар. Счет 0:1 хилар.

ШоллагIа тайм. Юха а гIалат воал Садыков, ше лораеш йола наIараш яьсса ют цо. Цох бизза пайда эц Сидоренкос.

Хеталу, «Терека» футболистий хIама хувца низ а говзал а тоъац, аьнна. Цхьабакъда, 75 минута дIайолалуш гIалат боал кубанцаш. Гол чутох вай команда дикагIволча бомбардира I. Саева.

Ловзар чакхдала массехк секунд мара йисаяцар. Юха а цахаддаш атакаш еш бар грозненцаш. ТIеххьара аьттув а баьлар цар — бургац чутехар В. Магомадовс. Иштта счет 2:2 йолаш чакхяьлар матч. Ераш я массехк ди хьалха хиннача тура результаташ: «Сокол» — «Локомотив» — 1:0, «Старт» — «Нарт» — 1:0, «Спартак» — «Атоммаш» — 4:0, «Машук» — «Торпедо» (В) — 1:0. «Цемент» — «Салют» — 3:1, «Дружба» — «Торпедо» (Т) — 3:3, «Динамо» — «Кубань» — 1:2.

М. ЭРЗИЕВ.

Суда залера

ГIОЛБАЬННА НИКЪ

ХIанз кхозлагIа суда гIанда тIа хайнав Сунженски района Карабулаке ваха Актимиров Саварбик. Кхоззе а РСФСР Уголовни кодекса № 209 йолча статьягIа бехк баьб цунна. Цу статьяс бехктокхаме оз цхьаннахьа болх ца беш, дердайна лела нах.

Цхьабакъда, къахьега ца ловш харцахьа-бакъахьа йорт етташ лелалга цун цаI мара доаца гIалат да аьлча нийса хургдац. Кхы а йоахк пох во оамалаш. Дукхача нахагара юхалург ахча доахаш, оапаш бувцаш, тIакхаьч-кхаьчача корта бохабу малар мелаш хьавоагIар из укх тIеххьарча шерашка. ЦаI да тамаш йолаш: мичахьара корабоагIар Саварбика дIааьнначох теша а сом-эппаз хьакховдаде а кийча бола нах?

Соахка декабрь бетта халкъа депутатий Карабулакски поселкови Совете тIавийхар С. Актимиров. Сихха балха ца отте, уголовни бехк бергба, аьнна, дIакхайкадир цунга. Цхьабакъда, шийга яхачунга лерг хьокханзар Саварбика, кхетанзар, нийсача новкъа валанзар. Цу дийнахье а дика кеп а яь, дIахьа мел водачунга яппараш еш лийлар.

Хьабе болх боацаш хиннав-те С. Актимиров? Ховш ма дий, къахьегама ресурсаш эшачул совгIа хилара дош вай республике ира латталга. Цхьабакъда, Карабулаке иштта дац: укхаза дукха эш балха кулгаш: нах тоъац. промышленни предприятешка а юрта боахаме а.

— Тхоашта могар даьд оахэ С. Актимиров общественни къахьегама юкъеоза гIерташ. — аьлар моттигерча Совета исполкома председателa С. Ажигова. — Бакъда, из шек вацар, дIахо а молаш. ше санна харцбаьнача нахаца айхха гIулакх леледеш, лоалахошкара декхар хьахьерчадеш хьавоагIар.

Халкъа судо шин шера набахта чувалла ха техар дердайна лелача С. Актимировна. Цул совгIа, низагIа алкоголизмагIа дарба а дерг да цунна.

М. САИДОВ.

Лора хьехамаш

ЛОАРХIАМЕ ЙОАКХО — ПРОФИЛАКТИКА

Кхалнаьха унахцIено лораеши профилактически мероприятеш чакхйоахаши я кхалнаха лаьрхIа йола консультацеш. Профилактика яра бахьан долаш баьккха боккха толам лархIа беза исаноши бераши кIезигагIа довш, гинекологически лазараш дола кхалнах кIезиглуш хилар.

Берийи кхалнаьхеи организмашта лаьрххIа йола мероприятеш хьалххагIе чакхъяха еза, цхьаккха тайпара лазар берах йолча кхалсага дегIаца ца хилийтар духьа, хьахургдолча бера новкъарле хургйоацаш.

Берах кхеялар — хIара кхалсага вахаре хила дезаш дола гIулакх да. ДукхагIча даькъе берах кхийнача кхалнаха шоай ханнахьа унахцIена долаш бераш хьаду. Кхалсаг а бер а маьрша хилийтар духьа, ха дезаш да кхалсаг берах кхийча денз бер Iодалцца акушер-гинеколог цунга хьожаш хила везалга.

Берах кхийнача кхалсага дегIаца хила тарлу чоалхане хьалаш дукха аттагIа гучадаха йиш я каст-каста акушер-гинеколог волча из йодаш хуле. Обследовани а, эше, дарба а дича кхалсаго ше, бер гIаьха маьрша долаш хьадергда.

Дог, жамараш лазаш бола кхалнах шоаш бер де лаьрхIача, хийла лораца дага ца боалаш Iа. ХIаьта царна дага а хилац, бер де шоай йиш йоацалга. Ший дегIаца лазар долаш йолча кхалсага ха деза, берах кхийначул тIехьагIа, лазар кIоарглулга, дукхагIа гучадоалаш хулген кер чу доаллача бера из дика доацалген, бер де ха гаргагIертача цунна гIо-новкъостал де атта доацилга.

Тохкамаша хьахьекхад: берах макхийнге ца а йоагIаш, из хьаду ха хьатIакхаьчача акушер-гинеколог волча енача кхалсага 5—6-зза дукхагIа тайп-тайпара чоалхане хьалаш нийслулга. ХIаьта берах кхийна шийтта кIира ха йолча кхалсага дарба де а, лазар чоалхане ца дерзийта а дукха аттагIа да.

Ховш ма-хиллара, тайп-тайпара цIаьхха кхийтта е йIаьххача хана хьадоагIа лазараш дарба ца деш дисача е юкъ-юкъе мара дарба ца деш хилча, доккха зулам да хургдолча бера. Нана хила езача, унахцIенача кхалсага ший дегIа тIа цIено лелаяра, буача кхачан, балха, салаIара йоагIа режим хила еза. Хургйолча тIехьенна хьалхашка — доккха социальни зулам да гIаьле увзар, корта бохабу малараш, тайп-тайпара лоро язъяь йоаца молхаш мелар.

Берах йолча кхалсаго гIаьле увзарах дукхагIча даькъе ханал хьалха бер дIадоал, е кер чу доллаше бер ла, е хьадаь бер сов зIамига хул.

Респираторни (пехкашта, бронхашта кхеташ дола лазараш) берех дуккха дукхагIа кхет дезала юкъе гIаьле увзаш цхьа саг хуле.

Корта бохабу малараш меларо клеткай структура йоха а йий, хургйолча тIехьенна тайп-тайпара лазараш тIадоах. Къаракъ мелача дай-ноаной бераш водянка йолаш, е дарба де йиш йоацаш, айпе хул. Хьаькъала ийша бераш хул бера дас йIаьххача хана цахаддаш алкогольни малараш мийлача а.

— «Лазар ца хилийта аттагIа да, цун дарба дечул», — яха тезис вай унахцIено лораеш мел долча доакъошка чIоагIъенна дIаэттай.

Сага могашал цун ший гIулакх да, аьнна, хетадала тарлу. Из иштта дац, хIара советски сага унахцIено общественни гIулакх да. Къаьстта, кхалсагах лаьца ала доагIа из, кхалсаг нана йоландаь, из могаш йоацаш хилча дезал ийша боландаь.

ХIара кхалсага ха деза: цун могашалга хьежжа гIаьхьа маьрша хургба цун дезал, гонахьара нах. Цудухьа; кхалнаха хулаш долча лазарех доала зулам дага а лаьца, кхалсаго ший унахцIено лорае еза.

Кхалнаха хулаш дола лазараш керттерча даькъе воспалительни белгалонаш йолаш да. Цу тайпарча лазарашта еш йолча профилактикана юкъе йоккха моттиг дIалоац кхалсаго ший дегIа еш йолча цIеноно. Гонореях, трихомоназах, кхыдолча вирусни лазарех лоравалара керттерадар да браке боацача наха вIаши гIулакхаш ца леладар.

ДукхагIча даькъе, кхыдола воспалительни лазараш кхалсагах кхет бер дIадаькхача. Кхалнаьха моллагIча консультаце акушера-гинеколога квалифицированни консультаци лургья кхалсаг берах кхувргйоацаш. Из аттагIа да уж дIадоахийтачул.

ХIанз йовзаш я атта зувш доацача лазарий дукхха формаш, цу тайпарча лазара белгалонашта кхалсаго боккха теркам тIабахийтац.

Ха деза гаьна мел доалийт, цун дарба де халагIа долгеи, цхьадолчарех злокачественни образовани хиле, дарбе де йиш йоацаш дусалгеи. Из деррига ха деза, цул совгIа, хан-ханнахьа акушер-гинеколог волча профилактически хьажаре яха еза кхалсаг шера шозза, могаш маьрша яле а. Злокачественни лазар хьахила долалуча хана, цхьаккха тайпара белгалонаш хилац, профосмотро мара из гучадаккхац.

Н. БУДАКОВСКАЯ,
№ 1 йолча роддома кхалнаьха консультаце заведующи.

КЕРДА СБОРНИК

Укх тIехьарча шерашка зодчеша яь теркам тIаозашагIен лоархIамегIен йола проекташ йовзийташ да Москве «Стройиздате» арадаьнна «Архитектура» яха керда сборник. Вай ханарча архитекторий кхоллам хьагойташ дола дукха сурташ, макеташ, хоамаш да цу тIа. Цун оагIош тIа дувц вай ханарча архитектура бокъонаш теркал а еш, хьалъяьча нах бахача районех, общественни зданеех, кердача промышленни предприятеех.

Книжка дешарашта йовзаргья Грознерча аэровокзала проект хьакхеллача московски специалистий разработкаш. Цхьан сахьата 600 пассажир чакхвалийта йиш йолча аэровокзало гаьна болхача авинаньхьахой хьашташ кхоачашде таро хулийт.

Кердача книжка тIара шоана кIоаргга йовзаргья архитектораша М. Комскеи А. Нейманеи, инженераша В. Муравьева, А. Фрида, А. Кармановас хьаьяча аэровокзала архитектура.

Российски Федераце архитекторий Союза Московски организаце кийчдаьча цу книжка тIа ювцача разработкех теркам тIаозашагIа ярашта юкъе а столични зодчеша кхерий тIа оттаьа проект.

Г. ХОБОТЬЕВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Абонентий теркамга!

Грозненски электрически сетей предприяте пачхаьалкхени частнии секторий берригача абоненташка дIахойт, шоашта дIахийцача электроэнергех хьа ца луш тIадисса декхар 1987 шера 30 сентябре кхачалехьа хьадала дезалга.

Иллача хана доагIар хьа ца лой электроэнерги хьа ца хецаш соцаергья.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 1-гIа сери.
9.40 — «ХIана, сендухьа». Берашта йола передача.
10.10 — Футбол. Новкъосташха йола матч. СССР сборни — Греце сборни. 2-гIа тайм.
10.55; 16.00; 17.15; 19.40 — «Кердадараш».
16.15 — «Шо дех ашараша».
16.45 — «Дин политикен».
17.20 — «...Ялхайтта шу даьннеи боккхагIеи».
18.05 — «Гаьнарен юкерен илли».
18.45, 22.55 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Ца малар чIоагIдеш». 3-гIа передача.
19.15 — Н. Гайдн. № 89 йола симфони.
19.45 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
23.10 — «Илья Глазунов». Документальни фильма премьера.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Халкъа художник». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Iалам Iомадар. 4-гIа класс.
8.55 — «Эрмитажа кизга». Iилма-довзийтара фильм.
9.05, 13.40 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
9.55 — «Миссия Ифхангаз-1». Iилма-довзийтара фильм.
10.00 — СПТУ дешархошта. Истори.
10.35, 11.40 — Биологи. 7-гIа класс.
11.00 — О. Берггольца поэзи.
12.05 — «Дошо хий». Субтитрашца художественни фильм.
14.10, 22.45 — «Кердадараш».
14.15 — Исторе урокаш. Телевизионни журнал.
16.40 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
16.45 — «Хин мах». Iилмадовзийтара фильм.
17.35 — «Iалам лорадар» (нохчий меттала).
18.05 — Фильм-реклама.
18.10 — «Атеист» (гIалгIай меттала).
18.35 — «Социальни хьашташкахьа юхь йолаш». Веденски района Орджоникидзе цIерагIа колхоз (нохчий меттала).
19.05 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.30 — «Къахьегама ресурсаш: пайда эцара проблемаш» (гIалгIай меттала).
19.50 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Инкаш ювха циск». Мультфильм. 4-гIа дакъа.
20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. «Крылья Советов» — «Динамо» (Москва). 3-гIа период.
20.45 — «Моншаи Сураи иллеш». Саранскера передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Перестройка прожектор».
21.50 — «Фокина хетаю...». Ленинградера передача.
22.25 — «Микрохирургаш». Iилма - довзийтара фильма премьера.

25 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 2, 3-гIа сереш.
10.50 — «Дунеи кагирхойн».
11.20, 16.00, 17.30 — «Кердадараш».
16.15 — Ю. Яковлева турпалаш — экрана тIа. «Йнiиг, кино юкъе хила безам бий хьа?».
18.10 — «Са хьамсара Даьхе». Фотоконкурс.
18.15 — «Iилмеи вахари».
18.45; 23.15 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Ца малар чIоагIдеш». 4-гIа передача.
19.15 — «ДоттагIiе». Телевизионни журнал.
19.45 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 4-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 5-гIа сери.
23.30 — Кривонос Виктора автопортрет.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Репутация». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гIа класс.
9.05, 13.40 — Английски мотт. Iомабу 1-гIа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Обществоведени.
10.35, 11.40 — А. С. Пушкин. «Дубровский». 5-гIа класс.
11.05 — «Наьна школа».
12.10 — «Блудный сын». Художественни фильм.
14.10, 23.50 — «Кердадараш».
14.15 — Исторе оагIонаш. «Вайна тIехьа Москва я».
17.15 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.20 — «Аленький цветочек». Брянски къонача хьажархочун театра спектакль.
18.30 — «Ленинан некъ» газет. 1988 шера (нохчий меттала).
18.40 — «Депутатий гIулакхаш».
19.05 — Фильм-реклама.
10.10 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.25 — «Продукце дикалаболхлой тешам» Машинашъерий Денга (нохчий меттала).

РАДИО

24 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Маяк» яхача совхоза къахьегамхой болча». Корреспонденци (гIалгIай меттала).
6.55 — 7.00 — Передача программа.
8.15 — Республиканиски газетий обзор.
8.30 — Музыка.
8.35 — 9.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче (нохчий меттала).
11.15 — «Сенга кхоачаву сагота ца хиларо» (нохчий меттала).
11.30 — «Ханал хьалхабаьнараш» (гIалгIай меттала).
11.45 — 12.00 — «Сийлахьбоккхача Октябра 70 шу дизаргаI» «ДегIаахара лагIаш».
17.15 — Передачай программа. Хаоттам
17.16 — Лирически иллеш.
18.00 — Хоамаш.
18.30 — Объявлени.
18.40 — «Вахарь дин» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
18.55 — 19.00 — Музыка.
19.50 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.00 — «Шоана хетар». Кагирхой дешарей къахьегамен салаIарей проблемаех (нохчий меттала).

УКВ

19.00 — ДIалохк М. Буркаева.
19.30 — «Ек къона оазаш». Концерт.

25 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Юртарг Iуйренаш».
6.55 — 7.00 — Передачай программа.
8.1 5 — Республиканиски газетий обзор.
8.30 — «Интернационализм — вай вахара закон» (нохчий меттала).
8.50 — 9.00 — Музыка.
11.15 — 12.00 — «Нохч-ГIалгIай музыкальни культура исторе» яха циклера передача.
15.15 — 15.30 — «Тешам». Очеок (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам
17.16 — «Перестройка: гIулакхаши проблемаши». Малгобекски районера передача (гIалгIай меттала).
17.31 — «ЦIе йийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Хоамаш.
18.30 — Объявлени.
18.40 — 19.00 — «Сатирически микрофон».

УКВ

19.00 — Музыкальни галерея. ДIалохк Дагаев Валида.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

ДIАХЬОШ ДА 1988 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТ ЯЗДАЙТАЛГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Из кхо ца деш, кхоаненга дехкаш тIехьа а ца доахаш, ханнахьа «Сердало» яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машиннописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря—2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства—2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64;75, 2-75-78; писем—2-85-64; машинописное бюро—2-89-51; корректорская—2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05289. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3305.